

Valtion taidetoimikuntalaitoksen kehittäminen

Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2005:41

Valtion taidetoimikuntalaitoksen kehittäminen

Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2005:41

Opetusministeriö • Kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan osasto • 2005

Undervisningsministeriet • Kultur-, idrotts- och ungdomspolitiska avdelningen • 2005

OPETUSMINISTERIÖ

Undervisningsministeriet

MINISTRY OF EDUCATION

Ministère de l'Éducation

Opetusministeriö / Undervisningsministeriet
Kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan osasto /
Kultur-, idrotts- och ungdomspolitiska avdelningen
PL / PB 29, 00023 Valtioneuvosto / Statsrådet
<http://www.minedu.fi>
<http://www.minedu.fi/julkaisut/index.html>
Yliopistopaino, Helsinki 2005

ISBN 952-485-057-5 (nid.)

952-485-058-3 (PDF)

ISSN 1458-8102

Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2005:41

Tekijät (toimielimestä: toimielimen nimi, puheenjohtaja, sihteeri) Valtion taidetoimikuntien kehittämistyöryhmä Puheenjohtaja: Veikko Kunnas Sihteeri: Esa Rantanen		Julkaisun laji Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä	
		Toimeksiantaja Opetusministeriö	
		Toimielimen asettamis- pvm 21.12.2004	Dnro 71/043/2004
Julkaisun nimi (myös ruotsinkielinen) Valtion taidetoimikuntalaitoksen kehittäminen (Utveckling av statens konstkommissionsväsen)			
Julkaisun osat Muistio ja liitteet			
Tiivistelmä Opetusministeriön teettämä kansainvälinen arviointi Suomen taidetoimikuntalaitoksesta valmistui v. 2004. Sen suositusten perusteella opetusministeriö asetti kaksi työryhmää: tämän taiteen keskustoimikunnan ja valtion taidetoimikuntien (taidetoimikuntalaitos) kehittämistä selvittävän työryhmän sekä rinnakkaisen, alueellisten taidetoimikuntien hallinnollista asemaa selvittävän työryhmän (opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2005:40). Yhtenä tämän muistion olennaisena lähtökohtana on arvio siitä, että nykyinen taidetoimikuntalaitos on periaatteiltaan toimiva järjestelmä, jonka käytäntöjä ja toiminatatapoja on kuitenkin tarpeen yhdenmukaistaa, johdonmukaistaa ja tehostaa. Keskeiset työryhmän tekemät muutosesitykset: <u>Hallintomalli:</u> Nykyisen taidetoimikuntalaitoksen vahvuuksia ovat vaihtuva asiantuntemus, vertaisarviointi taiteellisen tuen myöntämisessä, itsenäinen päätösvalta, edustavuuden varmistava nimittämiskäytäntö ja joustavuus. Muistiossa esitetään yhteistyömuotojen kehittämistä, kuvataidepoliittisen ohjelman tekemistä sekä valtion taidetoimikuntien jäsenmäärän supistamista nykyisestä 11jäsenestä 9:ään. <u>Taidetoimikuntien yhtenäisyys:</u> Asia kuuluu myös rinnakkaisen työryhmän toimeksiantoon. Tämä työryhmä katsoo, että rinnakkaisen työryhmän esitys alueellisten taidetoimikuntien yhdistämisestä hallinnollisesti ja toiminnallisesti taiteen keskustoimikunnan yhteyteen olisi taiteen edistämisen sisältöjen kannalta tarkoituksenmukaisin. <u>Erillislautakunnat:</u> Valtion taideteostoimikunnan kokoonpanoa esitetään supistettavaksi ja toiminnan painopistettä siirrettäväksi taideostoista tilaustoihin, projekteihin ja kilpailuihin. Kirjastoapurahalautakunnan tehtävät esitetään siirrettäväksi valtion kirjallisuustoimikunnalle ja tiedonjulkistamisen neuvottelukunnalle ja säveltaiteen kirjastoapurahajaoston tehtävät valtion säveltaidetoimikunnalle. Sarjakuvataiteen ja kuvitustaiteen kaikki tukitoimet esitetään siirrettäväksi muotoilutoimikunnasta erilliseen jaostoon, jota vahvistetaan. <u>Tutkimustoiminta:</u> Nykymuotoista tutkimustoimintaa ehdotetaan jatkettavaksi, mutta toiminnan ohjaamista tiivistetään. <u>Toimintakäytännöt:</u> Toimintakäytäntöjen tehostamiseksi esitetään siirtymistä sähköisiin hakumenettelyihin sekä toimikuntien kokouskäytäntöjen kehittämistä selkeyttämällä esittelymenettelyä ja täsmentämällä toimikunnan sihteerin tehtäviä. <u>Rahoitusinstrumenttien kehittäminen:</u> Apurahojen ja avustusten nimikemääriä (yht. n. 40) esitetään karsittavaksi yhdistämällä ja ryhmittelemällä uudelleen tukimuotoja. Valtakunnalliset kulttuuritapahtumat ja ylimääräiset taiteilijaeläkkeet esitetään siirrettäväksi taiteen keskustoimikunnan päätösvaltaan. Taiteilija- ja kohdeapurahojen myöntämisen yleisen tason kriteerejä esitetään täydennettäväksi. Taiteilijaprofessorien toimenkuvaa esitetään täsmennettäväksi edellyttämällä toimintasuunnitelmaa ja raportointia. <u>Tulosohjaus:</u> Tulosohjauksessa kehitetään indikaattoreita, tarkennetaan eräiltä osin määrärahaohjausta, selkeytetään strategisten tavoitteiden roolia ja taidetoimikuntien näkemysten välittymistä prosessiin. Siirrettäessä alueelliset taidetoimikunnat taiteen keskustoimikunnan yhteyteen siirtyy alueiden tulosohjaus opetusministeriöltä taiteen keskustoimikunnalle. Hallintomäärärahoissa otetaan huomioon nykyisten tehtävien kehittämisen lisätarpeet, uusiin tehtäviin tulee resurssit osoittaa täysimääräisesti. Mitoituksessa otetaan myös huomioon hallinnonalan tuottavuusohjelma. Taiteen edistämisvarojen kehittämisessä tavoitteena tulee olla taiteen ja kulttuurin nostaminen tieteen rinnalle innovaatiopolitiikan keskiöön. Taiteilijapurahojen määrää ja eri taiteenalojen edistämisvaroja tulisi sen mukaisesti lisätä.			
Avainsanat taiteen keskustoimikunta, valtion taidetoimikunnat, jaostot, erillislautakunnat, alueelliset taidetoimikunnat hallintomalli, toimintakäytännöt, taiteen edistäminen, tulosohjaus, tukimuodot			
Muut tiedot			
Sarjan nimi ja numero Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2005:41		ISSN 1458-8102	ISBN 952-485-057-5 (nid.) 952-485-058-3 (PDF)
Kokonaissivumäärä 58	Kieli suomi	Hinta	Luottamuksellisuus julkinen
Jakaja Yliopistopaino		Kustantaja Opetusministeriö	

Utgivare
Undervisningsministeriet

Utgivningsdatum
31.10.2005

Författare (uppgifter om organet: organets namn, ordförande, sekreterare) Arbetsgruppen för utveckling av statens konstkommissioner Ordförande: Veikko Kunnas Sekreterare: Esa Rantanen		Typ av publikation Undervisningsministeriets arbetsgruppspromemorior och utredningar	
		Uppdragsgivare Undervisningsministeriet	
		Datum för tillsättandet av organet 21.12.2004	Dnr 71/043/2004
Publikation (även den finska titeln) Utveckling av statens konstkommissionsväsen (Valtion taidetoimikuntalaitoksen kehittäminen)			
Publikationens delar Promemoria samt bilagor			
<p>Sammandrag</p> <p>En internationell utvärdering av Finlands konstkommissionsväsen, som undervisningsministeriet låtit utföra, blev klar 2004. På basis av utvärderingsrapportens rekommendationer tillsatte ministeriet två arbetsgrupper: denna arbetsgrupp, som skulle utreda möjligheterna att utveckla centralkommissionen för konst och statens konstkommissioner (konstkommissionsväsendet) samt en parallell arbetsgrupp, som skulle utreda möjligheterna att utveckla det regionala systemet för främjande av konst.</p> <p>En central utgångspunkt för denna promemoria är bedömningen att det nuvarande konstkommissionsväsendet är ett i princip fungerande system, vars rutiner och verksamhetssätt dock måste utvecklas så att de blir mer enhetliga, konsekventa och effektiva.</p> <p>Arbetsgruppens viktigaste förslag till ändringar:</p> <p>Förvaltningsmodell: De centrala styrkeområdena i det nuvarande konstkommissionsväsendet är mångsidig sakkunnighet, kollegial bedömning vid beviljande av konststöd, självständig beslutanderätt, representativitetsgaranterade utnämningsspraxis samt flexibilitet. Arbetsgruppen föreslår att samarbetsformerna utvecklas, ett bildkonstpolitiskt program görs upp samt att antalet medlemmar i de statliga konstkommissionerna minskas från nuvarande 11 till 9.</p> <p>Konstkommissionernas enhetlighet: Frågan ingår också i parallellarbetsgruppens uppdrag. Denna arbetsgrupp anser att parallellarbetsgruppens förslag om att de regionala konstkommissionerna i förvaltnings- och verksamhetsmässigt hänseende kunde sammanföras med centralkommissionen för konst är det mest ändamålsenliga med tanke på innehållet i konstfrämjandet.</p> <p>Nämnderna: Det föreslås att statens konstverkskommission får en mindre sammansättning och att tyngdpunkten i verksamheten flyttas från konstinköp till beställningsarbeten, projekt och tävlingar. De uppgifter som åligger nämnden för biblioteksstipendier till författare och översättare föreslås bli överförda till statens litteraturkommission och delegationen för informationsspridning, medan uppgifterna för biblioteksstipendiesektionen för tonkonst kunde flyttas till statens tonkonstkommission. Alla stödfunktioner för seriekonsten och illustrationskonsten föreslås bli överförda från formgivningsskmissionen till en särskild, förstärkt sektion.</p> <p>Forskningsverksamhet: Forskningsverksamheten föreslås fortsätta i nuvarande form, men styrningsinstrumentet utnyttjas bättre.</p> <p>Verksamhetspraxis: I syfte att få till stånd en effektivare verksamhetspraxis föreslås en övergång till elektroniska ansökningsförfaranden och en utveckling av kommissionernas mötespraxis så att föredragningsmetoderna görs klarare och uppgifterna för kommissionernas sekreterare preciseras.</p> <p>Finansieringsinstrument: Arbetsgruppen föreslår en gallring i konstkommissionernas stipendie- och understödsbenämningar (totalt ca 40) genom sammanslagningar och omgrupperingar av stödformerna. Beslutanderätten i fråga om landsomfattande kulturevenemang och extra konstnärs pensioner kunde överföras på centralkommissionen för konst. De allmänna kriterierna för beviljande av konstnärs- och projektstipendier borde kompletteras. Befattningsbeskrivningen för konstnärsprofessorer föreslås bli preciserad genom krav på en verksamhetsplan och rapportering.</p> <p>Resultatstyrning: I resultatstyrningsprocessen bör indikatorer utvecklas, anslagsstyrningen till vissa delar preciseras och de strategiska målens roll och förmedlingen av konstkommissionernas åsikter till processen klarläggas. Då de regionala konstkommissionerna placeras i samband med centralkommissionen för konst flyttar den regionala resultatstyrningen från undervisningsministeriet till centralkommissionen för konst. Förvaltningsanslagen bör beakta de tilläggsbehov som en utveckling av de nuvarande uppgifterna förutsätter. När nya uppgifter anvisas bör resurser för dem anvisas fullt ut. Dimensioneringen bör även beakta genomförandet av förvaltningsområdets produktivetsprogram. Anslagsutvecklingen för konstfrämjandet bör ha som mål att konsten och kulturen lyfts fram vid sidan av vetenskapen i innovationspolitikens centrum. Antalet konstnärsstipendier och medlen för främjande av olika konstområden bör i enlighet med detta ökas.</p>			
Nyckelord centralkommissionen för konst, statens konstkommissioner, sektioner, särskilda nämnder, regionala konstkommissioner, förvaltningsmodell, verksamhetspraxis, främjande av konst, resultatstyrning, stödformer			
Övriga uppgifter			
Seriens namn och nummer Undervisningsministeriets arbetsgruppspromemorior och utredningar 2005:41		ISSN 1458-8102	ISBN 952-485-057-5 (htf.) 952-485-058-3 (PDF)
Sidoantal 58	Språk finska	Pris	Sekretessgrad offentlig
Distribution Universitetstrycket		Förlag Undervisningsministeriet	

Description

Publisher Ministry of Education	Date of publication 31.10.2005		
Authors (if a committee: name, chair, secretary) Chair: Veikko Kunnas Secretary: Esa Rantanen	Type of publication Committee report		
	Contacted by Ministry of Education		
	Committee appointed on 21 Dec 2004	Dno 71/043/2004	
Name of publication Report of the committee on the development of the arts council system			
Parts Report and appendices			
Abstract An international evaluation of the Finnish arts council system was published in spring 2004. Based on its recommendations and proposals, the Ministry of Education appointed two committees: the present one to look into the development of the Arts Council of Finland and the national councils for different art forms and another one to look into the development of the regional arts promotion system. A key point of departure in this report is the notion that the present arts council system functions well as regards the fundamental principles but its practices and procedures need to be harmonised and made more coherent and efficient. Salient proposals in the report: Governance: The strong points of the present arts council system are their rotating experts, peer assessment in the allocation of grants, the independent power of decision, practices which ensure representativeness in appointments, and flexibility. The report recommends that forms of cooperation be developed, a fine arts programme be initiated and the number of art specific councils be cut from 11 to 9. Coherence: This came within the remit of the parallel committee; the present committee sees that the content of arts promotion would be best served if the regional arts councils were administratively and functionally attached to the Arts Council of Finland, as proposed by the other committee. Separate boards and subcommittees: It is proposed that the composition of the State Art Commission be reduced and that its focus be shifted from purchases to commissioning, projects and competitions. It is proposed that the tasks of the Board for Public Lending Right Grants and Subsidies be transferred to the National Council for Literature and the Council for Public Information and the tasks of the Subcommittee on Public Lending Right Grants and Subsidies for Music to the National Council for Music. All the supportive action in cartoon art and illustration is proposed to be transferred from the National Council for Design to a separate subcommittee, with reinforcements. Research: It is proposed that the present form of research be continued, with more attention paid to steering. Practices: It is proposed that electronic application procedures be adopted with a view to more efficient procedure and that the councils and boards develop the presentation of matters and clarify the functions of the secretaries with a view to more efficient meeting practices. Development of financing instruments: It is proposed that different grants and subsidies (40 in all) be cut in number through regrouping and that the national cultural events and extra artist pensions be transferred to the discretion of the Arts Council. It is proposed that the general criteria for artist and project grants be supplemented and that the job description of the artist professors be specified to include an action plan and reporting. Performance management: Indicators will be developed, the management by appropriations will be specified in certain aspects, the role of strategic targets and the procedure for transmitting the views of the arts councils to the process will be clarified. When the regional arts councils are attached to the Arts Council of Finland, the relevant performance management will be transferred from the Ministry to the Arts Council. The additional resources needed for the proposed development will be taken into account in the administrative appropriations. When new tasks are assigned, the resources for the purpose must be allocated in full. Resources must also accommodate the implementation of the value-for-money programme in the administrative sector. The aim in the development of arts promotion funding should be to raise art and culture to the heart of innovation policy alongside science and scholarship. The amounts of artist grants and funds for the promotion of different art forms should be increased accordingly.			
Other information			
Name and number of series Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2005:41		ISSN 1458-8102	ISBN 952-485-057-5 (pbk) 952-485-058-3 (PDF)
Number of pages 58	Language Finnish	Price	Degree of confidentiality Public
Distributed by Helsinki University Press		Published by Ministry of Education	

Opetusministeriölle

Opetusministeriö asetti 21.12.2004 työryhmän, jonka tehtäväksi annettiin tehdä esitys valtion taidetoimikuntien toiminnan kehittämiseksi. Toimeksiannon mukaan työryhmän tulee:

1) arvioida taiteen keskustoimikunnan nykyisen hallintomallin ja -käytäntöjen vahvuuksia, heikkouksia sekä taloudellisia vaikutuksia ja tehdä kehittämissuhteet toiminnan tehostamiseksi;

2) tarkastella ja arvioida kehittämissuhteista aiheutuvia henkilöstö- ja talousvaikutuksia;

3) tarkistaa myönnettävien valtion avustus- ja apurahanimikkeiden määrä ja tarkoituksenmukaisuus, laatia taiteilija- ja kohdeapurahojen myöntämisen perusteena olevat yleisen tason kriteerit sekä tutkia mahdollisuuksia taiteilijaprofessorin työnkuvan laajentamiseksi;

4) arvioida ja tehdä esitykset toimiksi taidetoimikuntalaitoksen yhtenäisyyden kehittämiseksi sekä päällekkäisyyksien välttämiseksi valtion ja alueellisten taidetoimikuntien välillä, ja

5) tehdä esitykset tulosohjausmenettelyn kehittämiseksi tarkoituksenmukaisella tavalla siten, että vuoropuhelu toimikuntalaitoksen ja ministeriön välillä kehittyy edelleen.

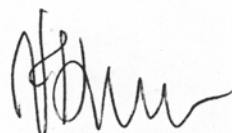
Työryhmän puheenjohtajaksi opetusministeriö kutsui kulttuuriasianneuvos Veikko Kunnaksen ja varapuheenjohtajaksi ylitarkastaja Janne Puhakan. Jäseniksi kutsuttiin laskentapäällikkö Pirkko Hämäläinen opetusministeriöstä, pääsihteeri Jarmo Malkavaara taiteen keskustoimikunnasta, neuvotteleva virkamies Johanna Nurmi valtiovarainministeriöstä, puheenjohtaja Hannu Saha taiteen keskustoimikunnasta ja ylitarkastaja Katri Santtila opetusministeriöstä. Työryhmän sihteerinä toimi taidesihteeri Esa Rantanen taiteen keskustoimikunnasta.

Työryhmän tuli saada työ valmiiksi 15.6.2005 mennessä. Opetusministeriö myönsi työryhmän pyynnöstä lisääaikaa 31.10.2005 asti. Työryhmä kokoontui 12 kertaa. Työryhmä kuuli kokouksessaan 14.4. asiantuntijana taiteen keskustoimikunnan tutkimusyksikön päällikkö Merja Heikkistä pohjoismaiden taidehallintomalleista ja 2.5. taiteen keskustoimikunnan taidesihteeri Seppo Kauhasta nykyisistä apuraha- ja avustusunikkeista.

Työryhmä keskusteli erityisesti taidetoimikuntalaitoksen yhtenäisyydestä opetusministeriön asettaman Alueellisten taidetoimikuntien hallinnollista asemaa selvittävän työryhmän kanssa yhteisessä kokouksessa 14.9.2005. Työryhmä esitteli erilaisia kehittämissuhteita ja keskusteli niistä taiteen keskustoimikunnan jäsenten kanssa 17.10.2005 Helsingissä pidetyssä tilaisuudessa.

Saatuaan työnsä valmiiksi työryhmä luovuttaa muistionsa opetusministeriön käyttöön.

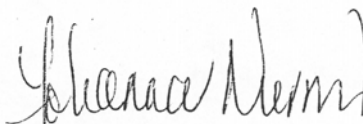
Helsingissä lokakuun 31. päivänä 2005

Veikko Kunnas

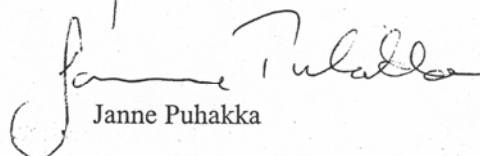
Pirkko Hämäläinen

Johanna Nurmi

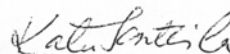
Jarmo Malkavaara

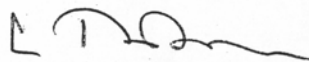
Janne Puhakka

Hannu Saha

Katri Santtila

Esa Rantanen

Sisältö

	<u>Johdanto</u>	9
	<u>Yhteenveto työryhmän esityksistä</u>	11
1	<u>Nykyinen hallintomalli</u>	17
	1.1 Taidetoimikuntalaitos	17
	1.2 Kehittämisen yleiset lähtökohdat	20
	1.3 Taidetoimikuntajärjestelmän hallintomallin arviointia	23
	1.4 Ehdotukset nykyisen hallintomallin kehittämiseksi	25
2	<u>Toimintakäytännöt</u>	26
	2.1 Toiminnan yleinen luonne	26
	2.2 Toimintakäytäntöjä koskeva arviointi	29
	2.3 Ehdotukset toimintakäytäntöjen kehittämiseksi	29
3	<u>Taidetoimikuntalaitoksen yhtenäisyys</u>	31
4	<u>Erillislautakunnat, -jaostot ja tutkimusyksikkö</u>	34
	4.1 Valtion taideteostoimikunta	34
	4.2 Kirjailijoiden ja kääntäjien kirjastoapurahalautakunta	35
	4.3 Kuvataiteen näyttöapurahalautakunta	36
	4.4 Säveltaiteen kirjastoapurahajaosto	37
	4.5 Kuvittajien ja sarjakuvataiteilijoiden kirjastoapurahajaosto	37
	4.6 Taiteen keskustoimikunnan tutkimusyksikkö	38
5	<u>Rahoitusinstrumenttien ja ohjauksen kehittäminen</u>	40
	5.1 Nykyinen tukijärjestelmä ja sen arviointi	40
	5.1.1 Ehdotukset tukijärjestelmän kehittämiseksi	42
	5.2 Taiteilija- ja kohdeapurahojen kriteerit	43
	5.2.1 Apurahojen kriteerejä koskevat ehdotukset	44
	5.3 Taiteilijaprofessorien toimenkuva	44
	5.3.1 Taiteilijaprofessoreja koskevat ehdotukset	44
	5.4 Tulosohejaus	45
	5.4.1 Tulosohejauksen kehittäminen	46
	5.5 Hallintomäärärahat	46
	5.5.1 Hallintomäärärahoja koskevat ehdotukset	47
	5.6 Taiteen edistämisvarat	47
	5.6.1 Edistämisvaroja koskevat ehdotukset	48
6	<u>Ehdotusten henkilöstö- ja talousvaikutukset</u>	49
	<u>Liitteet</u>	53
	Liite 1: Taiteen keskustoimikunnan hallintomäärärahan käyttö v. 2004	53
	Liite 2: Taidetoimikuntien tukimuodot	54
	Liite 3: Taidetoimikuntalaitoksen tuki vuonna 2004	55
	Liite 4: Taiteen keskustoimikunnan, valtion taidetoimikuntien ja apurahalautakuntien tuki taiteelliseen toimintaan vuonna 2004	56
	Liite 5: Veikkauksen ja raha-arpajaisten voittovarot taiteen tukemiseen	57

Johdanto

Taidetoimikuntalaitos – valtion taidetoimikunnat, alueelliset taidetoimikunnat ja taiteen keskustoimikunta – on valtion taiteen edistämisen keskeisin asiantuntijaorganisaatio. Taidetoimikuntalaitos on taiteen ja taidepolitiikan asiantuntija, joka rahoittaa taiteen tekemistä erityisesti jakamalla apurahoja ja valtionapuja. Päätöksenteko perustuu taiteen kentän asiantuntemukseen ja vertaisarviointiin ja tukimuotojen pääpaino on ammattitaiteilijoiden taiteellisen työn tukemisessa.

Opetusministeriön teettämä kansainvälinen arviointi Suomen taidetoimikuntalaitoksesta valmistui keväällä 2004. Arviointiraportissa tehtyjen taidetoimikuntalaitoksen yhtenäisyyden parantamista koskevien esitysten ja laajan kuulemisen tuloksena opetusministeriö asetti kaksi työryhmää valmistelemaan taidetoimikuntalaitosta koskevia muutoksia. Nyt käsillä olevan muistion valmistelleen työryhmän tehtävänä oli tehdä esitykset valtion taidetoimikuntien toiminnan kehittämiseksi. Rinnakkainen työryhmä sai tehtäväkseen selvittää valtion alueellisten taidetoimikuntien hallinnollista asemaa.

Tämän työryhmän tehtävä on nähtävissä yhtäältä osana yleistä valtionhallinnon kehittämistä ja toisaalta osana taide- ja kulttuurihallinnon uudistamista. Taide- ja taiteilijapolitiikan tärkeitä näkökulmia tässä työssä ovat eri taiteenalojen asema, taiteen järjestökentän edustavuus, ammattitaiteen edistäminen, taide- ja kulttuuripalvelujen saatavuus sekä alueellisen ja valtakunnallisen taiteen edistämisen tasapaino. Viime aikoina taiteen edistämisen haasteena on nähty taiteen merkitys osana yhteiskuntaa uudistavaa ja kehittävää innovaatioperustaa ja luovan hyvinvointiyhteiskunnan rakentamista.¹ Yhtenä tämän työn lähtökohtana on myös arvio siitä, että nykyinen taidetoimikuntalaitos on periaatteiltaan toimiva järjestelmä, jonka käytäntöjä ja toimintatapoja on tarpeen yhdenmukaistaa, johdonmukais-
taa ja tehostaa.

Muistion *hallintomallia* käsittelevässä luvussa kuvaillaan taidetoimikuntalaitoksen nykyinen hallintomalli ja asetetaan se kehittämisen yleisempään kehykseen, joka sisältää mm. valtionhallinnon tuottavuusohjelman ja palvelukeskukset. Aiemmin tehtyjen muutosten lisäksi kuvaillaan muiden pohjoismaiden vastaavia tukijärjestelmiä. Arvioissa on kuvailtu hallintomallin vahvuuksia ja heikkouksia, jonka jälkeen esitetään työryhmän ehdo-

¹ Ks. Taide on mahdollisuuksia. Ehdotus valtioneuvoston taide- ja taiteilijapolitiittiseksi ohjelmaksi. Opetusministeriö 2002 sekä Valtioneuvoston periaatepäätös taide ja taiteilijapolitiikasta 13.3.2003.

tukset. Toimikuntalaitoksen yhtenäisyyttä käsitellään pääasiassa viittaamalla rinnakkaisen työryhmän työhön. *Erillislautakuntia ja tutkimusyksikköä* koskevassa jaksossa kuvaillaan kunkin lautakunnan nykytilanne ja sen vahvuudet ja heikkoudet, jonka jälkeen esitetään kehittämissuhteet. *Toimintakäytäntöjä* kuvaillaan hallintotoimiston, henkilöstön, käytännön työskentelytapojen ja tukitehtävien kautta, esitetään niiden vahvuudet ja heikkoudet ja tehdään kehittämissuhteet. Myös nykyiset *rahoitusinstrumentit, taiteilija- ja kohdeapurahojen kriteerit* sekä *taiteilijaprofessorijärjestelmä* kuvaillaan ja niiden vahvuudet ja heikkoudet arvioidaan ennen ehdotuksia. Näin tehdään myös *tulosohjauksen* osalta. Lopuksi arvioidaan ehdotusten *henkilöstö- ja talousvaikutuksia*.

Yhteenvedo työryhmän ehdotuksista

1 Nykyisen hallintomallin kehittäminen

- Taiteen keskustoimikunnan nykyinen hallintomalli mahdollistaa joustavan reagoinnin taiteen kentän muutoksiin mm. jaostorakenteella. Jaostojen asemaa voidaan tarvittaessa vahvistaa mm. delegoimalla keskustoimikunnalta päätösvaltaa jaostoille, joita voidaan perustaa tarpeen mukaan.
- Nykymuotoisen toimikuntalaitoksen yhteistyömuotoja tulee kehittää etenkin strategisten painopistealueiden hankkeiden toteutuksessa.
- Visuaalisten alojen toimikunta-/jaostorakenne on tarpeen selvittää erikseen tehtävällä kuvataidepoliittisella ohjelmatyöllä.
- Valtion taidetoimikuntien jäsenmäärä supistetaan enintään 9 jäseneen (nyk. 11).
- Taidetoimikuntiin jäsen ehdotuksia tekevien tahojen luettelon tulee vastata taiteen ja kulttuurin kentän ajanmukaista tilannetta.

2 Toimintakäytäntöjen kehittäminen

- Parannetaan asiakaspalvelua mahdollistamalla sähköiset hakumenettelyt ja kehittämällä niihin liittyen päätöksentekoprosesseja (mm. hakemuksiin tutustuminen sähköisesti jne.).
- Kehitetään toimikuntien kokouskäytäntöjä mm. selkeyttämällä esittelymenettelyä seuraavin säädösmuutoksia:
 - muutetaan asetusta (A 1105/91 § 7): "Kullakin valtion taidetoimikunnalla on sihteeri, jonka ottaa toimikunta." Muutos → *Valtion taidetoimikunnan sihteerinä toimii hallintotoimiston virkamies*, ja
 - muutetaan työjärjestyksen 7 §:n 3. mom.: "Taiteen keskustoimikunnan ja valtion taidetoimikuntien ja jaostojen kokouksissa asiat ratkaistaan - ellei toimikunta toisin päättä - puheenjohtajan tai hänen määräämänsä esittelystä tai sihteerin esittelystä." Muutos → - - *asiat ratkaistaan puheenjohtajan tai sihteerin esittelystä*, sekä työjärjestyksen 12 §:ää, muutos → "Kullakin valtion taidetoimikunnalla on sihteeri, jonka tehtävänä on valmistella *ja esitellä* (=lisäys) toimikunnan käsiteltävät asiat ja huolehtia toimikunnan päätösten toimeenpanosta. - -"

- Vahvistetaan henkilöstöresursseja ja jatketaan hallinnon toimintaprosessien kehittämistä.
- Tukipalvelujen järjestämisessä otetaan huomioon opetusministeriön hallinnonalan *palvelukeskushankkeen* toteuttaminen.
- Hallinnon kehittämisessä tulee ottaa huomioon hallinnonalan tuottavuusohjelman toteuttaminen, jonka mukaisesti virastojen tulee keskittää voimavaroja lainsäädännössä määriteltyihin ydintehtäviin ja tuottavuusnäkökulmaa kehitetään virastojen omilla tuottavuusindikaattoreilla.

3 Taidetoimikuntalaitoksen yhtenäisyyden kehittäminen ja päällekkäisyyksien poistaminen

- Työryhmä katsoo, että rinnakkaisen työryhmän esitys alueellisten taidetoimikuntien yhdistämisestä hallinnollisesti ja toiminnallisesti taiteen keskustoimikunnan yhteyteen (ns. *taidetoimikuntamalli*) edistää taidetoimikuntajärjestelmän yhtenäisyyden toteutumista taiteen edistämisen sisältöjen kannalta.
- Päällekkäisyyksien välttämiseksi tukimuotoja tulee tarkastella systemaattisesti taiteenaloittain ja alueittain niiden valtakunnallisen ja alueellisen tarkoituksenmukaisuuden selvittämiseksi, tukitoimien optimoimiseksi ja mahdollisesti myös päätösvallan siirtämiseksi eri tahojen välillä. Myös valtakunnallisiin kulttuuritapahtumiin liittyvä alueellinen ulottuvuus.
- Eri tukimuotoja on jatkoselvityksissä tarpeen tarkastella myös vertailemalla toimikuntajärjestelmän toimijoiden tulossopimuksissa asetettuja tavoitteita ja keinoja niiden alueellisen, valtakunnallisen ja taiteen edistämisen eri osa-alueiden *vaikutavuuden* kannalta. Asetettujen tavoitteiden ja valittujen keinojen tulee olla tehokkaita ja tarkoituksenmukaisia lakisääteisen tehtävän hoitamisella tavoiteltavien vaikutusten kannalta.

4 Erillislautakuntien ja -jaostojen aseman selkiyttäminen

- *Valtion taideteostoimikunta* toimii vastedeskin keskustoimikunnan yhteydessä. Sen toimintaa tehostetaan seuraavasti:
 - Vähennetään asiantuntijoiden jäsenmäärä 10:stä 5:een. Yhden asiantuntijoista tulee olla valtion rakentamisesta vastaavan toimielimen edustaja.
 - Nykyisistä taidehankinnoista siirrytään johdonmukaisesti laajoihin ennalta suunniteltuihin tilaustöihin, taideprojekteihin ja kilpailuihin, joita tuottajat ideoivat ja hoitavat.
 - Toimikunnan nimittämiskäytäntö säilyy muutoin entisellään (opetusministeriö nimittää toimikunnan kuultuaan alan keskeisiä järjestöjä).
 - Toimikunnan sihteeri ja kokoelma-amanuenssi jatkavat nykyisissä tehtävissään.
- *Kirjailijoiden ja kääntäjien kirjastoapurahajärjestelmää uudistetaan:*
 - poistamalla laista asumiskriteeri
 - muuttamalla apurahan määräytymisperusta yleisten kirjastojen kirjahankintaluvuista esim. laskennalliseksi prosenttiosuudeksi kirjastojen kokonaiskustannuksista
 - siirtämällä apurahajärjestelmä omaksi erilliseksi tukimuotonaan valtion kirjallisuustoimikunnan päätösvaltaan ja lakkauttamalla erillinen lautakunta
 - siirtämällä tietokirjallisuuden apurahojen päätösvalta opetusministeriön alaiselle tiedonjulkistamisen neuvottelukunnalle.

- *Kuvataiteen näyttöapurahajärjestelmän* asemaa suhteessa visuaalisten alojen taidetoimikuntien tukimuotoihin tulee tarkastella tarkemmin kuvataidepoliittisen ohjelmatyön yhteydessä. Nykyinen toimintamalli ei edellytä muutoksia. Koska toiminta koskee useita visuaalisia aloja, ei tukimuodon pilkkominen useisiin toimikuntiin ja jaostoihin ole tarkoituksenmukaista.
 - Lautakunnan asemaa taiteen keskustoimikunnan yhteydessä koskevat säädökset tarkistetaan.
 - Tukimuodon määräraha ei ole kehittynyt tarkoituksenmukaisella tavalla. Järjestelmä kehitetään visuaalisten alojen merkittäväksi tukijärjestelmäksi osoittamalla tarkoitukseen huomattavasti enemmän varoja.
- *Säveltaiteen kirjastoapurahajaosto* lakkautetaan ja apuraha siirretään omana tukimuotonaan valtion säveltaidetoimikunnan päätettäväksi.
 - Selvitetään mahdollisuudet kytkeä tarkoitukseen varattu määräraha yleisten kirjastojen vuotuisten äänilevy- ja nuottikirjahankintojen määrään.
- *Sarjakuvataiteen ja kuvitustaiteen* korostamiseksi itsenäisinä taidemuotoina siirretään nämä taiteenalat kokonaisuudessaan valtion muotoilutoimikunnasta omaan erilliseen jaostoonsa. Kuvittajien ja sarjakuvataiteilijoiden kirjastoapurahajaosto muutetaan sarjakuva- ja kuvitustaiteen jaostoksi, jonka tehtäväkenttä kattaa kokonaisvaltaisesti alojen edistämistoimet. Jaoston kokoonpanoa laajennetaan 1–2 jäsenellä.
 - Kuvittajien ja sarjakuvataiteilijoiden kirjastoapurahat voidaan edelleen säilyttää erillisenä tukimuotona uuden, toimenkuvultaan laajennetun jaoston muiden tukimuotojen joukossa. Keskustoimikunta voisi tällöin osoittaa alalle myös 5-vuotisia taiteilija-apurahoja. Vastaavaa määrärahanjaon delegointia tulisi noudattaa myös *sirkustaidejaoston* ja *mediataidejaoston* kohdalla.
 - Selvitetään mahdollisuudet kytkeä tarkoitukseen varattu määräraha yleisten kirjastojen vuotuisten sarjakuvakirjojen ja (tarkemmin määriteltävien) kuvakirjojen hankintojen määrään.

5 Tutkimusyksikön toiminnan kehittäminen

- Jatketaan nykyistä käytäntöä, jossa yksikön tutkimus- ja selvitystoiminta tukee taidetoimikuntien taiteen edistämisen tehtävää. Tutkimustoiminnan ohjaamisessa hyödynnetään nykyistä enemmän taiteen keskustoimikunnan ja opetusministeriön ohjausryhmää.

6 Rahoitusinstrumenttien kehittäminen

- Taiteen keskustoimikunnan ja valtion taidetoimikuntien tukimuodot yhdistetään soveltuvin osin ja ryhmitellään uudelleen toisaalta yksityisten/työryhmien haettaviin apurahoihin ja toisaalta yhteisöiden haettaviin avustuksiin seuraavasti:

1. Yksityiset taiteilijat ja työryhmät

- alan taiteilija-apurahat
- alan kohdeapurahat ja -avustukset

2. Yhteisöt

- yhteisöjen yleisavustukset (toiminta-avustukset)
- yhteisöjen erityisavustukset (kohdeavustukset)

- Taiteilija- ja kohdeapurahat säilyvät nykymuodossaan. Taiteenaloittaiset tukimuodot, jotka on tarkoitettu yksityisille ja työryhmille, ryhmitellään myös (soveltuvin osin) 1. ryhmään. Yhteisöille suunnatut toimikuntakohtaiset tukimuodot kootaan taiteenaloittain nimikkeen "alan projektiavustukset" alle.
 - Esitys mahdollistaisi edelleen tuen myöntämisen näiden uusien ryhmittelyjen alla kaikkiin nykyisiin käyttötarkoituksiin. Muutos edellyttäisi kuitenkin hakuaikojen sovittamista uudelleen. Muutos edellyttäisi myös opetusministeriön määrärahaohjauksen muuttamista vastaamaan nykyistä säveltaiteen edistämismäärärahan ohjausta.
 - Eräät laatutukityyppiset tukimuodot tulisi niiden erityisluonteen vuoksi edelleen säilyttää erillisinä tukimuotoina.
- Kirjailijoiden ja kääntäjien, kuvittajien ja sarjakuvantekijöiden sekä säveltaiteen kirjastoapurahat säilyvät edelleen erillisinä tukimuotoina.
 - Kuvataiteen näyttöapurahojen asemaa suhteessa visuaalisten taidetoimikuntien tukimuotoihin tulee tarkastella tarkemmin tulevan kuvataidepoliittisen ohjelmatyön yhteydessä.
 - Valtakunnalliset kulttuuritapahtumat siirretään toimikuntalaitoksen päätettäväksi. Samassa yhteydessä palautetaan valtakunnallisten elokuvafestivaalien tuki osaksi festivaalien kokonaisuutta. Luonteeltaan alueellisten kulttuuritapahtumien tukitoimien siirtäminen alueellisten taidetoimikuntien päätettäväksi selvitetään erikseen. Painopisteen muuttuessa siten, että taiteen keskustoimikunnan kautta myönnetään selkeästi nykyistä enemmän myös yhteisöavustuksia, on valituskielto niiden osalta arvioitava uudelleen.
 - Ylimääräiset taiteilijaeläkkeet siirretään opetusministeriöstä taiteen keskustoimikunnan päätettäväksi. Siirron edellytyksenä on, ettei järjestelmän olemassaolo vaarannu.
 - Taiteilijajärjestöjen toiminta-avustukset päätetään jatkossakin opetusministeriössä.

7 Taiteilija- ja kohdeapurahojen yleisen tason kriteerit

- Täsmennetään taiteilija- ja kohdeapurahoja koskevaa asetusta lisäämällä siihen seuraavat apurahoja myönnettäessä käytettävät kriteerit:
"Yleisen tason kriteereitä ovat taiteilijan työura ja sitä koskevat näytöt, joissa keskeisiä ovat taiteellisen toiminnan laatu ja laajuus. Arviointikriteerinä on myös hakemuksessa kirjallisesti tai muulla tavoin esitetyn työsuunnitelman sisältö."

8 Taiteilijaprofessorin työnkuvan tarkentaminen

- Taiteilijaprofessorin nimittämiskäytäntöä ja työnkuvaa muutetaan siten että virkaan valitulta edellytetään toimikautta koskevaa työsuunnitelmaa ja vuosittaista raportointia.
- Koska taiteilijaprofessorijärjestelmä ei ole luonteeltaan hallinnollinen vaan taiteen edistämisen instrumentti, tulisi selvittää mahdollisuudet osoittaa taiteilijaprofessorijärjestelmästä aiheutuvat menot hallintomäärärahan sijasta taiteen tukemisen veikkausvoittovaroista (vrt. läänintaiteilijat).

9 Tulosohjauksen ja määrärahojen kehittäminen

- Tulosohjausprosessin kehittämiseksi tulossopimuksen indikaattoreita kehitetään edelleen. Tähän tarjoavat mahdollisuuksia myös tuottavuusohjelmaa varten laadittavat tuottavuuden mittarit, joissa määritetään suoritteita ja niihin kohdentuvia panoksia.
- Määrärahaohjausta tarkennetaan: tukimuotojen rationalisointi edellyttää, että opetusministeriön yksityiskohtainen ohjaus veikkausvoittovarojen taiteenalakohtaisen määrärahan käyttösuunnitelmakohtien mitoituksesta päättyisi ja ministeriö vahvistaisi taidetoimikuntien käyttöön tulevat määrarahat vain kokonaisuutena. Käytötarkoitukset listataan kuitenkin aiempaan tapaan (kuten säveltaiteen edistämisen määrärahassa).
- Taiteen keskustoimikunnan ja valtion taidetoimikuntien välistä tulossopimuskäytäntöä täsmennetään mm. siten, että ministeriön tavoitteet tulevat selkeästi esille taidetoimikunnille ja toisaalta siten, että taidetoimikuntien näkemykset välittyvät paremmin ministeriöön.
- Mikäli alueelliset taidetoimikunnat siirretään taiteen keskustoimikunnan alaisuuteen, tulossopimukset alueiden kanssa tekisi jatkossa opetusministeriön sijasta taiteen keskustoimikunta.
- Hallintomäärärahoissa tulee ottaa huomioon nykyisten tehtävien ja niiden kehittämisen edellyttämät lisästarpeet. Mikäli uusia tehtäviä siirretään virastolle, tulee niihin osoittaa resurssit täysimääräisesti. Hallintomäärärahojen mitoitus tulee joka tapauksessa tarkasteltavaksi uudelleen opetusministeriön palvelukeskushankkeen toteutuksen yhteydessä.
- Hallintomäärärahojen mitoitus on selvitettävä erikseen, mikäli alueelliset taidetoimikunnat liitetään taiteen keskustoimikunnan alaisuuteen. Myös tämä ratkaisu liittyy palvelukeskushankkeen toteutukseen.
- Selvitetään mahdollisuudet osoittaa taiteilijaprofessorijärjestelmästä aiheutuvat menot hallintomäärärahan sijasta taiteen tukemisen veikkausvoittovaroista (vrt. läänintaiteilijat). Järjestely mahdollistaisi taiteen keskustoimikunnan toimintojen kehittämisen nykyisten budjettikehysten puitteissa.
- Hallinnon kehittämisessä ja määrärahojen mitoituksessa tulee ottaa myös huomioon hallinnonalan tuottavuusohjelman toteuttaminen, jonka mukaisesti virastojen tulee keskittää voimavaransa lainsäädännössä määriteltyihin ydintehtäviin ja tuottavuusnäkökulmaa kehitetään virastojen omilla tuottavuusindikaattoreilla.
- Tavoitteeksi tulee ottaa taiteen ja kulttuurin nostaminen tieteen rinnalle innovaatiopolitiikan keskiöön ja ottaa tämä huomioon taiteen tukemisen edistämisvarojen mitoituksessa. Taiteilija-apurahojen määrää ja eri taiteenalojen edistämisvaroja tulisi lisätä.
- Taiteenalojen käyttösuunnitelmissa tulee ottaa nykyistä paremmin huomioon taiteenalojen erilaiset edistämistarpeet

10 Ehdotusten henkilöstö- ja talousvaikutukset

Työryhmän ehdotusten jatkovalmistelussa tulee selvittää erikseen ehdotusten täsmälliset kustannusvaikutukset.

- Ehdotuksilla nykyisen hallintomallin kehittämiseksi muuttamalla eräiden erillislautakuntien ja jaostojen asemaa, jäsenmäärää ja toimintatapoja ei ole merkittäviä henkilöstö- ja talousvaikutuksia.
- Resurssien niukkuudesta eräiltä osin johtuvaa henkilöstön toimenkuvien monitahoisuutta voidaan nykyisessä tilanteessa korjata tarkoituksenmukaisemmiksi vain lisäämällä henkilöstöresursseja 1–2 htv:lla.
- Toimintakäytäntöjen kehittäminen valtion taidetoimikuntien esittelymenettelyä tehostamalla voi merkitä vähäisiä kustannussäästöjä kokouskuluissa.
- Ehdotukset toimintakäytäntöjen tehostamisesta mm. siirtymällä sähköisiin hakumenettelyihin ja niitä tukeviin päätösprosesseihin merkitsevät tavanomaiset hallintomenot ylittäviä investointeja järjestelmän kehittämiseen. Koska taiteen keskus-toimikunnan ja valtion taidetoimikuntien tietohallinnon nykyiset palvelut saadaan opetusministeriöltä, on järjestelmän kehittäminen käytännössä tehtävä opetusministeriön kanssa yhteistyössä.
- Myös alueellisten taidetoimikuntien tietohallinnon järjestelmät tulee saada yhdenmukaiseksi keskushallinnon järjestelmän kanssa. Ratkaisuissa tulee lisäksi ottaa huomioon liityntäsovellukset tulevan palvelukeskushankkeen järjestelmien kanssa. Työryhmällä ei ole edellytyksiä arvioida näiden muutosten kustannusvaikutuksia.
- Ehdotuksella taiteen keskus-toimikunnan ja valtion taidetoimikuntien nykyisen hallintomallin kehittämiseksi liittämällä alueelliset taidetoimikunnat taiteen keskus-toimikunnan yhteyteen on merkittäviä taloudellisia järjestelyvaikutuksia. Alueu-ryhmän esityksen mukaan alueellisten taidetoimikuntien hallinnollinen henkilöstö siirtyy taiteen keskus-toimikunnan alaisuuteen, ja taiteen keskus-toimikunnasta tulee tehdä *tilivirasto*. Sisäministeriöltä opetusministeriön hallinnonalaan liittyvien resurssisiirtojen lisäksi resurssisiirtoja tulee tehdä myös opetusministeriöltä taiteen keskus-toimikuntaan.
- Toimikuntalaitoksen toiminnan kehittämistä tulee tarkastella jo lähiaikoina suhteessa opetusministeriön hallinnonalan *palvelukeskushankkeen* toteutumiseen.
- Hallintomallin kehittämisessä on otettava huomioon myös yleiset valtionhallinnon *tuottavuushankkeen* vaatimukset toimintojen tehostamisesta ja henkilöstökehityksestä.

1 Nykyinen hallintomalli

1.1 Taidetoimikuntalaitos

Organisaatio

Valtion taidetoimikuntalaitoksella tarkoitetaan taiteen keskustoimikunnan, valtion taide-toimikuntien (9 kpl) ja alueellisten taidetoimikuntien (13 kpl) muodostamaa kokonaisuutta. Sen toiminta ja hallintomalli perustuvat taiteen edistämisen järjestelystä annettuun lakiin ja asetukseen². Taidetoimikunnat ovat opetusministeriön alaisia. Taiteen keskustoimikunnan yhteydessä toimivat myös kirjailijoiden ja kääntäjien kirjastoapurahalautakunta, kuvataiteen näyttöapurahalautakunta sekä valtion taideteostoimikunta, joiden hallinnosta taiteen keskustoimikunta huolehtii. Taiteen keskustoimikunta voi myös asettaa jaostoja. (ks. organisaatiokaavio, kuvio 1).

Taiteen keskustoimikunta toimii valtion taidetoimikuntien yhteiselimenä, ja sen alaisuudessa toimii niiden yhteinen hallintotoimisto³.

Tehtävät

Taiteen keskustoimikunnan ja valtion taidetoimikuntien tehtävänä on Suomen taiteen edistäminen. Se tapahtuu tukemalla luovaa ja esittävää taiteellista työtä, edistämällä taiteen tuntemusta, harrastusta ja taiteen kannalta tärkeää ajankohtaista tutkimusta ja toimimalla valtion asiantuntijaelimenä taiteen alalla. Toimikunnat tekevät mm. vuosittain esityksen valtion talousarvioon sisältyvistä taiteen edistämisen määrärahoista, jakavat apurahoja ja avustuksia, tekevät esityksiä ja aloitteita ja antavat lausuntoja ja selvityksiä sekä harjoittavat ja edistävät tutkimus- ja julkaisutoimintaa. Niiden kuuluu myös tehdä Suomen taidetta tunnetuksi ulkomailla ja edistää taiteen alan kansainvälistä vuorovaikutusta.

Alueelliset taidetoimikunnat seuraavat ja arvioivat taiteen yleistä kehitystä toimialueellaan, edistävät taidetta, sen harjoittamista ja harrastamista, näihin liittyvää tiedotusta, julkaisutoimintaa ja kansainvälistä toimintaa sekä taide- ja kulttuurielämän toimijoiden yh-

² Laki (328/1967) ja asetus (1105/1991) taiteen edistämisen järjestelystä.

³ Taiteen keskustoimikunnalla tarkoitetaan yleisesti myös taidetoimikuntien hallintotoimiston ja tutkimusyksikön muodostamaa kokonaisuutta valtion virastona.

teistyötä. Ne voivat myöntää määrärahoistaan taiteilija- ja kohdeapurahoja ja muita avustuksia ja palkata ohjaavia läänintaiteilijoita.

Nimittäminen, jäsenet ja toimikausi

Valtioneuvosto määrää taiteen keskustoimikunnan ja valtion taidetoimikuntien jäsenet taiteen eri alojen keskeisiä järjestöjä ja laitoksia kuultuaan näiden ehdottamista henkilöistä. Tätä varten opetusministeriö pyytää laajalta joukolta taiteen ja kulttuurin alan järjestöjä ja laitoksia ehdotukset toimikuntiin nimitettävistä henkilöistä, ja tekee asiasta esityksen valtioneuvostolle. Lääninhallitus määrää alueellisten taidetoimikuntien jäsenet alueellisia taiteen ja kulttuuripolitiikan järjestöjä ja laitoksia kuultuaan näiden ehdottamista henkilöistä.

Valtion taidetoimikuntien jäsenten tulee olla taiteenalan ansiotuneita harjoittajia tai tuntijoita. Alueellisten taidetoimikuntien jäsenten tulee olla jonkin taiteen alan tai alueellisen kulttuuripolitiikan tuntijoita.

Taidetoimikuntia asetettaessa on huolehdittava siitä, että niissä tulevat edustetuiksi taiteen eri lajit ja että myös alueelliset ja kielelliset näkökohdat otetaan huomioon. Toimikunnassa tulee olla edustettuna taiteenalan eri alojen ja koulutuksen asiantuntemus.

Valtion taidetoimikuntaan ja alueelliseen taidetoimikuntaan kuuluu enintään yksitoista jäsentä. Toimikausi on kolme kalenterivuotta. Sama henkilö voidaan nimittää enintään kahdeksi perättäiseksi kaudeksi ja sen jälkeen aikaisintaan kolmen vuoden kuluttua uudelleen. Toimikunta on päätösvaltainen, jos vähintään puolet jäsenistä on paikalla.

Taiteen keskustoimikuntaan kuuluu 15 jäsentä; sen muodostavat valtion taidetoimikuntien puheenjohtajat ja valtioneuvoston määräämät kuusi muuta jäsentä (laajennus v. 2000). Kun valtion taidetoimikunnan puheenjohtaja on estynyt, osallistuu varapuheenjohtaja hänen sijastaan äänivaltaisena jäsenenä taiteen keskustoimikunnan kokoukseen.

Toimivaltasuhteet

Toimikuntalaitoksen toimivaltasuhteet ovat selkeät. Valtion taidetoimikuntien keskinäiset suhteet, suhde taiteen keskustoimikuntaan ja opetusministeriöön määräytyvät laissa ja asetuksessa mainittujen tehtävien kautta. Taidetoimikunnat suorittavat kukin alallaan samankaltaisia, mutta toteutuksensa yksityiskohdissa toisistaan eroavia taiteen edistämisen tehtäviä itsenäisesti. Päätösten valmistelun ja toimeenpanon kannalta keskeisessä asemassa on hallintotoimisto, joka myös luo yhtenäisiä käytäntöjä toimikuntien toiminnalle.

Taiteen keskustoimikunnan suhdetta valtion taidetoimikuntiin – ja myös alueellisiin taidetoimikuntiin – määrittää sen rooli valtion taidetoimikuntien yhteiselimenä. Sen tehtävänä on mm. "huolehtia taiteen eri alojen yhteistoiminnan kehittämisestä ja toimia yhdysiteenä toisaalta valtion eri taidetoimikuntien välillä, mukaan lukien alueelliset taidetoimikunnat, sekä toisaalta niiden ja opetusministeriön välillä."⁴ Keskustoimikunnan tehtävänä on myös ratkaista tarvittaessa, minkä valtion taidetoimikunnan alaan käsiteltävä asia kuuluu, ja valvoa toimikuntien työnjaon asianmukaisuutta. Työjärjestyksessä annetaan ohjeet taiteen keskustoimikunnan ja valtion taidetoimikuntien sisäisen toiminnan järjestelyistä.

Taiteen keskustoimikunnalla on määräysvalta toimikuntien taiteilija- ja kohdeapurahojen kiintiöiden määrittämisessä ja taiteilijaprofessorien nimittämisessä. Sen yhteensovittava rooli korostuu niissä opetusministeriölle annettavissa lausunnoissa, joissa tarvitaan kaikkien taiteenalojen asiantuntemusta (mm. ylimääräiset taiteilijaeläkkeet, valtakunnalliset kulttuuritapahtumat). Taidetoimikuntien talousarvioesitysten laadinnassa keskustoimikunnalla on kokoava rooli, mutta toisaalta opetusministeriön kanssa laadittavan, myös valtion taidetoimikuntia koskevan tulosopimuksen laadinnassa tärkeä yhteensovittava roo-

⁴ Asetus (1105/1991) taiteen edistämisen järjestelystä, 1 §, kohta 3.

li. Keskustoimikunta voi myös antaa valtion taidetoimikunnille muita taiteen edistämistä koskevia tehtäviä⁵.

Taiteen keskustoimikunta voi delegoida päätösvaltaa myös asettamilleen jaostoille; näitä ovat mm. lastenkulttuurijaosto, residenssijaosto, sirkustaidejaosto, mediataidejaosto sekä säveltaiteen kirjastoapurahajaosto ja kuvittajien ja sarjakuvantekijöiden kirjastoapurahajaosto.

Taiteen keskustoimikunnalla ja valtion toimikunnilla opetusministeriön alaisuus liittyy nimittämismenettelyyn ja tulosoajaukseen. Tietyt asetuksessa mainitut tehtävät määrittävät taiteen keskustoimikunnan suhdetta ministeriöön, mutta valtioneuvosto ja opetusministeriö voivat antaa keskustoimikunnalle myös muita taiteen edistämisen tehtäviä. Tällaiset tehtävät saattavat liittyä esimerkiksi taidepoliittiseen ohjelmatyöhön ja sen toimeenpanoon. Vastaavalla tavalla on määritelty myös valtion taidetoimikuntien suhde opetusministeriöön ja taiteen keskustoimikuntaan.

Myös alueelliset taidetoimikunnat ovat opetusministeriön alaisia, ja niiden toiminnan ja talouden ohjaus tapahtuu tulossopimuksin. Opetusministeriö päättää alueellisten taidetoimikuntien lukumäärästä⁶, ja alueelliset taidetoimikunnat ovat asetuksen mukaan velvollisia suorittamaan myös "ne muut taiteen edistämistä koskevat tehtävät, jotka opetusministeriö toimikunnalle antaa".⁷ Alueellisten taidetoimikuntien nimittämistä koskeva toimivalta sen sijaan on lääninhallituksilla.

Kuvio 1

TAIDETOIMIKUNTIEN ORGANISAATIO

⁵ Em. asetus, 4 §.

⁶ Laki (328/1967) taiteen edistämisen järjestelystä, 1 §: "Alueellisen taide-elämän edistämistä varten kussakin läänissä on yksi tai useampi alueellinen taidetoimikunta siten kuin opetusministeriö tarkemmin määrää." (muut. 635/1997).

⁷ Asetus (1105/1991) taiteen edistämisen järjestelystä, 8 § (muut. 380/2004).

1.2 Kehittämisen yleiset lähtökohdat

Valtion taidetoimikuntien toiminnan kehittämiseen vaikuttavat valtionhallinnon uudistamisen keskeiset tavoitteet ja niihin liittyvät opetusministeriön hallinnonalan kehittämishankkeet. Kehittämislle antavat taustaa myös vertailut vastaaviin pohjoismaisiin järjestelmiin sekä taidehallinnon aiempi kehittämistyö.

Valtionhallinnon uudistamisen keskeiset tavoitteet

Hallituksen lähtökohtana on julkisen sektorin vastuulla olevien palvelujen saatavuuden ja laadun turvaaminen. Hallintoa kehitetään tästä lähtökohdasta mahdollisimman tehokkaaksi ja taloudelliseksi. Eduskunnalle 7.4.2005 antamassaan selonteossa keskus-, alue- ja paikallishallinnon toimivuudesta ja kehittämistarpeista hallitus painottaa palvelujen saatavuuden turvaamiseen, tuottavuuden parantamiseen, hallinnon rakenteiden ja yhteistyön kehittämiseen, tietoyhteiskuntakehityksen tukemiseen ja valtion henkilöstövoimavarojen turvaamiseen liittyviä 2010-luvulle saakka ulottuvia toimintalinjoja.

Valtion keskushallinnon uudistamista ja sen rakenteiden ja työnjakojen selkiyttämistä jatketaan edelleen. Ministeriöitä kehitetään niin, että ne keskittyvät hallituksen ja eduskunnan päätösten valmisteluun, strategiseen johtamiseen, EU-asioiden hoitoon ja kansainväliseen yhteistyöhön. Operatiiviset ja muut kuin valtakunnalliset kehittämistehtävät sijoitetaan ministeriötä alemmalle tasolle ja/tai siirretään alue- ja paikallistasolle. Ministeriöiden yhteistyötä lisätään ja hallituksen linjaavaa ja yhteen sovittavaa otetta vahvistetaan. Ydintoimintojen tehostamiseksi ja hallinnon rakenteiden keventämiseksi tukipalvelujen hoitoa keskitetään niihin erikoistuneille yksiköille.

Hallinnon tuottavuutta parannetaan muun muassa jatkamalla liikelaitostamista, yhtiöittämisiä ja palvelujen ostamista yksityiseltä ja kolmannelta sektorilta, hyödyntämällä erikoistumisen ja suurempien kokonaisuuksien tuomia mittakaavaetuja, lisäämällä sähköistä asiointia ja kehittämällä sähköisiä prosesseja sekä tehostamalla hankintatointia. Ministeriöiden sekä virastojen ja laitosten talous- ja henkilöstöhallinnon palveluja tehostetaan yhtenäistämällä toimintatapoja ja kokoamalla palveluja perustettaviin palvelukeskuksiin. Valtion hallinnon ja palvelujen tuottavuutta lisätään myös selkiyttämällä valtion IT-toiminnan ohjausta. Tuottavuuden parantamista koskevat toimenpiteet sekä selvitykset siitä, miten toimenpiteet vähentävät henkilöstötarvetta, sisältyvät hallinnonaloittain laadittuihin tuottavuusohjelmiin. Hallitus sisällyttää keskeiset hallinnonaloittaiset tuottavuutta edistävät toimenpiteet vuosia 2007–2010 koskevaan kehyspäätökseen.

Tehokkuuden ja taloudellisuuden lisäämiseksi otetaan myös käyttöön eri organisaatioiden yhteisiä verkotettuja palvelujärjestelmiä sekä parannetaan projektitoiminnan tehokkuutta uudistamalla projektitoiminnan rakennetta.

Henkilöstövoimavarojen tehokas ja tuottava käyttö varmistetaan. Hallituksen tavoitteena on, että seuraavan vaalikauden loppuun mennessä täytetään keskimäärin puolet valtion henkilöstön poistuman johdosta vapautuvista työpaikoista. Tämä merkitsee koko kaudella keskimäärin runsaan kahden prosentin vuosittaista henkilöstömäärän vähennystä ja vastaavaa tuottavuuden nousua.

Valtionhallinnon tuottavuusohjelma ja palvelukeskukset

Hallitusohjelmassa, hallituksen kehyspäätöksissä ja hallituksen strategia-asiakirjassa on asetettu koko valtionhallintoa koskevat tuottavuustavoitteet. Ministeriöt laativat vuosittain hallinnonalansa tuottavuusohjelmat. Koko valtionhallinnolle on asetettu henkilöstön poistuma-arvioihin pohjautuva henkilöstön vähentämissuunnitelma vuosille 2005–2011.

Valtion yksikköjen ja toimintojen sijoittamista koskevasta toimivallasta annetun asetuksen (567/2002) mukaan asianomaisen ministeriön on aina selvitettävä valtion keskushallinnon yksikköjen ja valtakunnallisesti tai keskitetysti hoidettavien toimintojen sijoittamismahdollisuudet pääkaupunkiseudun sijasta maan muihin osiin erityisesti aluekes-

kuksiin, kun 1) perustetaan uusi yksikkö tai toiminta, 2) laajennetaan olemassa olevaa toimintaa olennaisesti tai 3) organisoidaan olemassa olevaa toimintaa merkittävästi uudelleen. Nämä päätökset tulee saattaa valtioneuvoston kanslian johtaman alueellistamisen koordinaatioryhmän käsiteltäväksi.

Taiteen keskustoimikunta on todennut lausunnossaan opetusministeriön hallinnonalan alueellistamismahdollisuuksista, että taidetoimikuntajärjestelmän alueellinen kattavuus tulee otetuksi huomioon järjestelmään jo sisältyvällä aluetasolla ja sillä, että valtion taidetoimikuntia asetettaessa otetaan huomioon alueelliset näkökohdat. Taiteen keskustoimikunnan sijaintipaikaksi on perusteltu Helsinkiä, koska on tärkeää toimia opetusministeriön asiantuntijaelimenä sen välittömässä läheisyydessä.⁸

Valtiokonttorin vuonna 2004 käynnistämän valtion talous- ja henkilöstöhallinnon kehittämishajonnan (Kieku) tavoitteena on toimintatapoja, rakenteita ja välineitä kehittämällä lisätä talous- ja henkilöstöhallinnon palvelukykyä ja parantaa hallinnon tuottavuutta. Valtiovarainministeriö on asettanut vuonna 2004 ohjausryhmän valmistelemaan ja koordinoimaan henkilöstö- ja taloushallinnon palvelukeskusten perustamishankkeita. Ohjausryhmä on julkaissut kaksi osamietintöä.

Valtionhallinnossa toteutetaan lähivuosien aikana talous- ja henkilöstöhallinnon palvelukeskusten käyttöönotto. Niihin siirretään valtion tilivirastojen sekä virastojen ja laitosten tukitehtävät kuten laskujen käsittely, kirjanpitolietojen tuottaminen, maksatus, palkanlaskenta- ja muita henkilöstöhallinnon tehtäviä. Virastot hankkivat tukipalvelut palvelukeskuksesta, joka on jonkun ministeriön alainen virasto. Virastoille itselleen jää edelleen myös laskentatoimen tehtäviä. Virastoilla ja tilivirastoilla säilyy lopullinen vastuu ostopalveluna saatujen tietojen oikeellisuudesta mm. tilinpäätöstä ja raportointia ajatellen. Tähänkin liittyen on varmistettava viraston sisäisen valvonnan menettelyt.

Aiemmat kehittämisesitykset ja tehdyt muutokset

Valtion taidetoimikuntalaitoksen rakenne on kokenut runsaan kolmen vuosikymmenen aikana varsin vähän muutoksia. Alkuaan seitsemästä taidetoimikunnasta muodostettiin kaksi uutta toimikuntaa jakamalla kamerataidetoimikunta elokuva- ja valokuvataidetoimikunniksi v. 1977 ja irrottamalla tanssitaide näyttämötaidetoimikunnan yhteydestä vuonna 1983. Alueellisten taidetoimikuntien kohdalla merkittävin muutos oli 11 läänin taidetoimikunnan muuttaminen 13:ksi alueelliseksi taidetoimikunnaksi lääniuudistuksen yhteydessä.

Taidetoimikuntalaitoksen hallintoon, henkilöstöresursseihin ja osin myös nimityskäytäntöön liittyviä tarkennuksia esitettiin ja toteutettiin 80-luvun lopulla ja 90-luvun alussa.⁹ Laajemmin toimikuntalaitoksen kehittämistä pohdittiin 1990-luvun alkupuolelta lähtien useassakin yhteydessä.¹⁰ Taustalla oli näkemys taiteen keskustoimikunnan aseman vahvistamisesta kulttuurihallinnossa sekä yleiset valtionhallinnon kehittämistä koskevat linjaukset.

Myös alueellisen taidehallinnon kehittämistä on selvitetty aiemmin.¹¹ Keskeinen kysymys oli mm. läänin taidetoimikuntien henkilöstön hallinnollinen asema.

Nykyisessä hallintomallissa toteutettiin v. 2000 uudistuksia, joilla tähdättiin ennen muuta taiteen keskustoimikunnan asiantuntemuksen laajentamiseen (keskustoimikunnan jäsenmäärän lisääminen kahdella) ja päätöksenteon joustavoittamiseen (keskustoimikunnan mahdollisuus delegoida päätösvaltaa asettamilleen jaostoille).

⁸ Taiteen keskustoimikunnan lausunto opetusministeriölle 31.8.2004 (5/021/2004).

⁹ Taidetoimikuntien henkilöstötyöryhmän mietintö (Opm 1986), Taidetoimikuntien säädöstyöryhmän muistio (Opm 1989).

¹⁰ Mm. KUPOLI-mietintö (1992), Valtioneuvoston kulttuuripoliittinen selonteko (1993), Valtioneuvoston periaatepäätös 17.6.1993 hallinnon uudistamisesta, Valtion taidehallinnon kehittämistyöryhmä (Opm 1994).

¹¹ Alueellisen taidehallinnon kehittämistyöryhmän muistio (Opm 1991), Alueellisten kulttuuripalveluiden työryhmän muistio (Opm 1993).

Toimikuntalaitoksen sisäistä vastuuta ja keskinäistä dialogia tähdensi samalla tehty apurahalainsäädännön muutos, jossa luovuttiin taiteenalakohtaisten taiteilija-apurahakiintiöiden säätämisestä asetuksessa ja annettiin päätösvalta kiintiöinnistä keskustoimikunnalle. Hallintorakenteen ja myös viraston toiminnan kannalta keskeinen muutos oli opetusministeriön yhteydessä toimineiden erillislautakuntien sijoittaminen taiteen keskustoimikunnan yhteyteen. Siirto lisäsi merkittävästi valtionaputehtäviä, kun virastolle osoitettujen hakemusten määrä kasvoi neljänneksellä (yli 7 500:aan hakemukseen vuodessa).

Pohjoismaista vertailua

Pohjoismaissa (Suomi, Ruotsi, Norja, Tanska)¹² on ollut nykyisenlaiset taiteilijatuen järjestelmät nelisenkymmentä vuotta. Niihin tehdyt muutokset ovat koskeneet lähinnä erityyppisten myöntökriteerien ja erilaisten tukimuotojen priorisointia sekä tuen taiteenaloitaista kattavuutta ja kohdentumista.

Pohjoismaisten järjestelmien yhteiset piirteet voidaan tiivistää seuraavasti:

- Ensisijaisena tavoitteena on tukea ammattitaiteilijoiden taiteellista työskentelyä taiteellista autonomiaa kunnioittaen, ilman erityisehtoja.
- Taiteellista työskentelyä tuetaan tukemalla suoraan taiteilijaa, ja taiteellinen laatu on tuen tärkein myöntökriteeri.
- Tuesta päättävät taidekenttien asiantuntemusta edustavat, 3–4 vuoden toimikaudeksi valitut elimet, jotka toimivat kulttuurista vastaavien ministeriöiden asiantuntijaeliminä ja käyttävät taiteilijatuen jakamisessa itsenäistä päätösvaltaa.
- Taiteellisen laadun määrittely perustuu asiantuntijaelinten suorittamaan vertaisarviointiin.
- Ammattitaiteilijoita edustavilla järjestöillä on keskeinen rooli asiantuntijaelinten nimittämisessä ja jäsenistössä.

Yksittäisille ammattitaiteilijoille myönnettävää valtion tukea on kaikissa Pohjoismaissa perusteltu pääasiassa taiteen itseisarvosta lähtevillä argumenteilla, eikä näitä perusteita ole nykyisten tukijärjestelmien aikana laajasti kyseenalaistettu. Ensisijainen tuen myöntökriteeri on taiteellinen laatu, suomalainen tukijärjestelmä kiinnittää vähiten huomiota hakijoiden taloudelliseen tilanteeseen.

Tukijärjestelmät arvioitiin kaikissa Pohjoismaissa 1990-luvun aikana. Jokaisessa arvioissa järjestelmien todettiin onnistuneen perustehtävässään, taiteen edistämisessä. Valtion taiteilijatuki on myös jätetty viime vuosien hyvinvointivaltion uudelleenorientaation tarvetta koskevan keskustelun ulkopuolelle – osittain ehkä siksi että taiteilijatuen osuus kulttuurin määrärahoista on pieni.

Kysymys tuen kattavuudesta liittyy erityisesti uusien taiteenalojen ja taidemääritysten asemaan järjestelmässä. Tässä ei ole kyse pelkästään taidepoliittisesta tärkeysjärjestyksestä, vaan myös päätöksentekorakenteiden vaikutuksesta. Taiteilijatuen asiantuntijaelinten rakenteelliset piirteet voivat ohjata kehitystä kahteen vastakkaiseen suuntaan. Toisaalta taiteilijajärjestöjen keskeinen rooli näissä rakenteissa voi vahvistaa vallitsevaa taiteen määrittelyä ja korostaa taiteen eri alueiden välisiä rajoja. Tällainen kehitys voi vaikeuttaa uusien alueiden pääsyä taiteilijatuen piiriin. Toisaalta juuri taiteilijoiden keskeinen asema päätöksissä tekevissä asiantuntijaelimissä mahdollistaa sen, että nämä elimet voivat toimia taidehallinnon ja taiteen kenttien välisenä linkkinä. Tämä puolestaan voi myös lisätä järjestelmän kykyä ottaa huomioon taiteen kentillä jatkuvasti tapahtuvat muutokset. Pohjois-

¹² Tämä jakso perustuu erikoistutkija Merja Heikkisen artikkeliin "Pohjoismaisen taiteilijatuen neljä muunnelmaa." teoksessa Robert Arpo (toim.) 2004. Taiteilija Suomessa. Taiteellisen työn muuttuvat edellytykset. Taiteen keskustoimikunnan julkaisu no 28. Laajemmin aiheesta, ks. Merja Heikkinen: The Nordic Model for Supporting Artists. Public Support for Artists in Denmark, Finland, Norway and Sweden. Taiteen keskustoimikunnan julkaisu no 26. Helsinki 2003.

maisten taiteilijatukijärjestelmien historiasta löytyy esimerkkejä molemmista kehityssuunnista.

Suomen päätöksentekorakenne on osoittautunut pohjoismaisessa vertailussa joustavaksi. Se on olemassaolonsa aikana pystynyt useaan otteeseen määrittelemään uudelleen ja entistä laajemmin piiriinsä kuuluvat alueet. Tukijärjestelmän mahdollisuuksia reagoida taidekenttien muutoksiin on voinut parantaa se, että tuesta päättävät taidetoimikunnat edustavat kukin useiden taiteilija- ja asiantuntijaryhmien asiantuntemusta. Lisääntyneet mahdollisuudet perustaa eri taiteenaloja edustavia jaostoja ovat viime vuosina kasvattaneet järjestelmän joustavuutta, mutta ovat samalla johtaneet uusiin, aiempaa suppeampiin asiantuntijakokoonpanoihin.

1.3 Taidetoimikuntajärjestelmän hallintomallin arviointia

Taiteen keskustoimikunnan ja valtion taidetoimikuntien nykyisen hallintomallin arvioinnissa tarkastellaan tässä ennen muuta järjestelmän kokonaisrakennetta, toimielinten tehtäviä, koostumusta, nimittämiskäytäntöä ja keskinäisiä toimivaltasuhteita niiden vahvuksiensa ja heikkouksiensa kannalta. Toimintakäytäntöjä ja -prosesseja on tarkasteltu erikseen (ks. jäljempänä luku 2 Toimintakäytännöt).

Vahvuudet

Asiantuntemus: Järjestelmän vahvuutena on laaja-alaiseen toimikunta- ja jaostorakenteesseen sisältyvä taiteen ja kulttuurin alan asiantuntemus ja sen monipuolisuus, syvyys ja tiheys. Yksittäisissä valtion taidetoimikunnissa ovat edustettuina taiteenalan eri osa-alueet, alagenret, koulutus, kielelliset ja alueelliset näkökohdat.

Vertaisarviointi: Keskeinen toiminnan periaate on vertaisarviointi taiteellisen tuen myöntämisessä. Tämä tarkoittaa sitä, että arvioinnin ja päätöksenteon suorittavat taidetoimikuntaan nimitetyt saman taiteenalan taiteilijat ja taiteenalan asiantuntijat. Vertaisarviointi on myös toimikunnan kollektiivista päätöksentekoa.

Itsenäinen päätösvalta: Taidetoimikunnat – ja päätösvalan delegoinnin kautta myös jaostot – käyttävät itsenäistä päätösvaltaa; taidetoimikunnilla tämä perustuu lainsäädännön antamiin valtuuksiin ja tehtäviin. Itsenäisyydellä tarkoitetaan myös sitä, että toimikuntien asiantuntemukseen perustuva päätöksenteko on riippumatonta poliittisesta päätöksentekokoneistosta (ns. arm's length -periaate).

Nimittämiskäytäntö: Taidetoimikuntien nimittämiskäytäntö – jäsenet nimitetään alan keskeisten järjestöjen ja laitosten ehdottamista henkilöistä – turvaa taiteen kentän edustavuuden ja laajan asiantuntemuksen toimikuntalaitoksessa. Toimikunnilla on sen myötä myös vahva legitimizeetti suhteessa taiteen kentän toimijoihin. Valtioneuvosto nimittäjänä kertoo taiteen yhteiskunnallisesta merkityksestä.

Vaihtuvuus: Toimikausien rajaaminen kolmeen vuoteen ja jäsenyyden rajaaminen enintään kahteen peräkkäiseen kauteen turvaavat vaihtuvuuden ja sen myötä erilaisten taidekäsitusten, painotusten ja alueiden huomioon ottamisen.

Taidepoliittinen ohjelmatyö: Monipuolisesti edustava organisaatiomalli mahdollistaa myös moniarvoisen taide- ja kulttuuripoliittisen ohjelmatyön.

Lakisääteisyys: Taidetoimikuntajärjestelmän lakisääteinen perusta, selkeät toimivaltasuhteet ja vakiintuneet toimintatavat ovat luoneet jatkuvuutta ja vakautta järjestelmälle.

Tutkimustoiminta: Taiteen keskustoimikunnan oma tutkimustoiminta palvelee taiteen edistämistoimia.

Jaostorakenteen joustavuus: Taiteen keskustoimikunnan mahdollisuus asettaa jaostoja ja delegoida niille itsenäistä päätösvaltaa määrärahojen jakamisessa on tuonut (v:sta 2001 lähtien) joustavuutta hallintomalliin. Se antaa periaatteessa mahdollisuuden myös

integroida päätöksentekoon sellaisia taiteen kentän uusia tahoja, jotka eivät perinteisen, lainsäädännössä vakiinnutun toimikuntarakenteen kautta saa ääntään kuuluville.

Tähän ns. "joustavaan jaostorakenteeseen" ja yleisesti koko organisaatiomalliin liittyen työryhmä keskusteli myös mahdollisuudesta organisoida vastaavalla tavalla koko toimikuntarakenne taidehallinnosta sisältä käsin. Tässä ns. "itseohjautuvassa organisaatiomallissa" taiteen keskustoimikunta tekisi – esim. toimikuntien kanssa käymänsä keskustelun pohjalta – esityksen nimitettävistä taidetoimikunnista, jotka nimittäisi valtioneuvosto nykyisen tapaan tehdyn ehdokasasettelun perusteella. Malli korostaisi taidehallinnon autonomiaa, mutta saattaisi toisaalta olla "herkkä suhdanteille" ja vaarantaa toimikuntatyöskentelyn jatkuvuutta.

Heikkoudet

Kankeus muutoksille: Nykyisen hallintomallin heikkouksina työryhmä toisaalta pitää juuri toimikuntarakenteen kankeutta muutoksille ja taipumusta lakisääteisten asemien puolestamiseen.

Nimittämismenettely: Nykyisellään ehdokaspyyntöjen vaarana on heikko reagointi taiteen kentän muutoksiin, dynamiikkaan ja uusiin aloihin. Lisäksi on ajoittain käyty keskustelua vakiintuneen järjestökentän aseman mahdollisesta korostumisesta.

Nimittämismenettelyssä on tärkeää turvata ns. arm's length -periaatteen toteutuminen niin, että taiteen toimijakentällä säilyy edelleenkin mahdollisuus esittää ja saada nimityksi ehdottamiaan henkilöitä toimikuntiin. Tämä edellyttää nimittämismenettelyltä läpinäkyvyyttä toisaalta niin, että on julkisesti nykyistä selkeämmin näkyvissä tahot joilta pyydetään ehdotuksia ja näiden tahojen ehdotukset.

Taidetoimikuntien laaja kokoonpano: Valtion taidetoimikunnan monipuolisen asiantuntemuksen turvaava laaja kokoonpano saattaa toisaalta heikentää toimikunnan dynaamisen strategisen suunnittelun mahdollisuuksia

Toimikuntien kohtalaisen suuri jäsenmäärä on perusteltua taiteenalan eri osa-alueiden, alan koulutuksen sekä myös alueellisen ja kielellisen jakauman riittävän kattavuuden kannalta. Joillakin taiteenaloilla alagenrejaottelu voi olla hyvinkin hienojakoinen, eikä riittävää kattavuutta välttämättä saada nykyisellä jäsenmäärälläkään. Toisaalta joillakin aloilla kattavuus voidaan saavuttaa vähemmälläkin jäsenmäärällä.

Kattavuuden/edustavuuden ohella tärkeä kysymys jäsenmäärässä on toimikunnan työskentelyn toimivuus niin valtionavustusten jakajana kuin alan edistämispolitiikan suunnittelijana. Taiteen keskustoimikunnan ja valtion taidetoimikuntien luottamushenkilöiden lukumäärä on n. 100 ja erillislautakunnat ja jaostot mukaan lukien n. 140.

Erillislautakuntien asema: Taiteen keskustoimikunnan yhteyteen siirrettyjen erillislautakuntien hallinnollisen aseman järjestämisessä on epäyhtenäistä käytäntöä ja vakiintumattomuutta sekä osin päällekkäisyyttä taidetoimikuntien tehtävien kanssa. Näiden toimielinten asemaa on arvioitu erikseen.

Heikko yhtenäisyys: Toimikuntalaitoksen valtakunnan tason (taiteen keskustoimikunta ja valtion taidetoimikunnat) ja aluetason (alueelliset taidetoimikunnat) välillä on heikko yhtenäisyys ja niiden toiminnoissa on myös joitakin päällekkäisyyksiä. Opetusministeriön, taiteen keskustoimikunnan ja valtion taidetoimikuntien toiminnassa puolestaan on joiltakin osin mahdollisesti epätarkoituksenmukaista moniportaisuutta.

1.4 Ehdotukset nykyisen hallintomallin kehittämiseksi

- Taiteen keskustoimikunnan nykyinen hallintomalli mahdollistaa joustavan reagoinnin taiteen kentän muutoksiin mm. jaostorakenteella. Jaostojen asemaa voidaan tarvittaessa vahvistaa mm. delegoimalla keskustoimikunnalta päätösvaltaa jaostoille, joita voidaan perustaa tarpeen mukaan.
- Nykymuotoisen toimikuntalaitoksen yhteistyömuotoja tulee kehittää etenkin strategisten painopistealueiden hankkeiden toteutuksessa.
- Visuaalisten alojen toimikunta-/jaostorakenne on tarpeen selvittää erikseen tehtävällä kuvataidepoliittisella ohjelmatyöllä. Erillislautakuntien ja erityisjaostojen asemasta ks. luku 4.
- Valtion taidetoimikuntien jäsenmäärä supistetaan enintään 9 jäseneseen (nyk. 11).
- Taidetoimikuntiin jäsen ehdotuksia tekevien tahojen luettelon tulee vastata taiteen ja kulttuurin kentän ajanmukaista tilannetta.

2 Toimintakäytännöt

2.1 Toiminnan yleinen luonne

Valtion taidetoimikuntien ja niiden yhteiselimenä toimivan taiteen keskustoimikunnan tehtävänä on Suomen taiteen edistäminen. Tehtäväänsä ne toteuttavat mm. jakamalla apurahoja ja avustuksia ja valvomalla jakamiensa varojen käyttöä, tekemällä esityksiä ja aloitteita. Toiminnan *edellytyksiä* (panoksia) ovat asiaa koskeva lainsäädäntö, toimintaan osoitetut määrärahat, toimitilat (ml. laitteet ja järjestelmät), taiteen alan asiantuntemus (luottamushenkilöt) sekä hallinnon ja tutkimustoiminnan asiantuntemus (henkilöstö). Taiteen edistämisen "*tuotteena*" syntyy valtionavustuspäätöksiä, lausuntoja, esityksiä, aloitteita, budjettiesityksiä ja strategisia linjauksia, toimenpideohjelmia sekä tutkimuksia, selvityksiä ja tiedottamista.

Toiminnan leimallisimpana piirteenä voidaan pitää päätöksentekokoneiston monitahoisuutta: yhdeksän eri taidetoimikuntaa, niiden yhteiselimenä toimiva keskustoimikunta, erilliset lautakunnat ja jaostot tekevät kukin omissa nimissään itsenäisiä päätöksiä. Valtionavustuspäätökset syntyvät toimielinten kokouspäätöksinä, eivät yksittäisten virkamiesten tai viraston johdon päätöksinä. Päätökset valmistellaan ja toimeenpannaan hallintotoimistossa.

Hallintotoimisto

Taiteen keskustoimikunnalla ja valtion taidetoimikunnilla on hallintotoimisto, joka on taiteen keskustoimikunnan alainen. Alueellisen taidetoimikunnan toimisto- ja tilinpitotehtävät hoidetaan lääninhallituksessa.

Taiteen keskustoimikunnan hallintotoimiston tehtävänä on

- 1) hoitaa taiteen keskustoimikunnan ja valtion taidetoimikuntien yleistä hallintoa ja tehdä aloitteita näiden toiminnan kehittämiseksi;
- 2) huolehtia keskustoimikunnassa käsiteltävien asioiden valmistelusta ja päätösten täytäntöönpanosta;
- 3) hoitaa työjärjestyksessä määrättyt muut tehtävät.

Keskustoimikunta voi ottaa käsiteltäväkseen hallintotoimistolle kuuluvan asian, jos asia on laajakantoinen tai periaatteellisesti tärkeä.

Työjärjestyksessä yksilöidään hallintotoimiston tehtäviksi mm. hoitaa keskustoimikunnan ja valtion taidetoimikuntien tiedotustoiminnan ja organisaatioviestinnän ja soveltuvin osin myös laajemmin kulttuuripoliittisen tiedottamisen ja dokumentoinnin vastuu- aluetta. Tehtävänä on myös huolehtia kirjastoapurahalautakunnan ja muiden keskustoimi- kunnan yhteydessä toimivien lauta- ja toimikuntien hallinnosta.

Henkilöstö

Hallintotoimistosta ja henkilöstöstä säädetään asetuksessa ja työjärjestyksessä. Taiteen keskustoimikunnan esimiehenä toimii puheenjohtaja, jonka tehtäviin kuuluu johtaa, valvoa ja kehittää keskustoimikunnan toimintaa sekä käsitellä ja ratkaista työjärjestyksessä pu- heenjohtajalle määrätyt asiat. Puheenjohtaja voi hoitaa tehtävänsä sivutoimisesti tai pää- toimisesti tilapäisenä virkamiehenä.

Hallintotoimistossa on pääsihteerin virka, muita virkoja ja työsopimussuhteessa olevaa henkilökuntaa. Hallintotoimiston päällikkönä on pääsihteeri, jonka nimittää opetusministe- riö taiteen keskustoimikunnan annettua hakijoista lausuntonsa. Muun virkasuhteisen ja työsopimussuhteisen henkilökunnan nimittämisestä tai ottamisesta määrätään työjärjestyk- sessä.

Tällä hetkellä taiteen keskustoimikunnassa työskentelee 22 henkilöä, joista 17 hallinto- toimistossa ja 5 tutkimusyksikössä. Henkilöstöön lasketaan lisäksi 11 määräaikaisessa virassa (5 vuotta) toimivaa taiteilijaprofessoria. Henkilötyövuosien yhteenlaskettu määrä on siten 33 htv.

Taiteen keskustoimikunnan ja sen jaostojen, valtion taidetoimikuntien sekä lautakunti- en päätösten valmistelusta ja toimeenpanosta ja muista hallinnon tehtävistä vastaavat pu- heenjohtajan (1) ja pääsihteerin (1) lisäksi taidesihteerit (5), suunnittelijat (2), osastosihtee- rit (5) ja tiedottaja (1). Valtion taideteostoimikunnan hallinnosta vastaavat taidesihteeri (1) ja amanuessi (1).

Käytännön työskentelytavat

Toimikuntalaitoksen tehtävät voidaan jakaa substanssitehtäviin ja niitä palveleviin tukiteh- täviin. *Substanssitehtäviä* ovat toimikuntien apurahojen jakamista sekä taidepoliittista suunnittelua koskevat tehtävät, päätösten valmistelua ja toimeenpanoa koskeva hallintotyö sekä tutkimus- ja dokumentaatiotoiminta. *Tukitehtäviä* ovat mm. talous- ja henkilöstöhal- lintoon, palkanlaskentaan, viestintään, tietopalveluun, tietohallintoon sekä muihin tukipal- veluihin liittyvät tehtävät.

Taidetoimikuntien keskeisin työskentelymuoto on kokous. Taiteen keskustoimikunta ja valtion taidetoimikunnat kokoontuvat kukin 8–12 kertaa vuodessa. Kokoukset pidetään hallintotoimiston tiloissa Helsingissä. Kokousten yhteydessä tai erikseen pidetään tarvitta- essa toimikuntien keskuudestaan valitsemien työjaostojen kokouksia. Taidetoimikunnat ja niiden jaostot pitivät vuonna 2004 kaikkiaan 174 kokousta.

Toimikuntien käytännön työskentelystä on säädöksiä asetuksessa¹³ ja taiteen keskus- toimikunnan työjärjestyksessä. Toimikunnat kokoontuvat puheenjohtajan tai varapuheen- johtajan kutsusta. Toimikunta on päätösvaltainen, kun vähintään puolet jäsenistä, kokouk- sen puheenjohtaja mukaan lukien, on kokouksessa läsnä. Toimikunnan kokouksessa asiat ratkaistaan erimielisyyden sattuessa yksinkertaisella äänten enemmistöllä. Äänten menses- sä tasan ratkaisee puheenjohtajan kanta.

Kokouksessa asiat ratkaistaan pääsääntöisesti puheenjohtajan tai hänen määräämänsä esittelystä.

Asetuksen mukaan kullakin valtion taidetoimikunnalla on päätoiminen tai sivutoimi- nen sihteeri. Käytännössä sihteereinä toimivat nykyään päätoimiset taidesihteerit. Toimi- kunnan sihteerin tehtävänä on valmistella kokouksessa käsiteltävät asiat ja huolehtia pää-

¹³ Asetus (1105/1991) taiteen edistämisen järjestelystä, luku 5.

tösten toimeenpanosta. Varsinaista esittelijän asemaa ei sihteerillä ole. Kunkin toimikunnan käytännön kokousvalmisteluista ja asiakirjahallinnosta vastaa osastosihteeriksi, jonka työpanos on etenkin hakemuskäsittelyn kannalta keskeinen.

Viraston toiminnan kannalta keskeisiä sovellettavia lakeja (em. erityislakien ohella) ovat valtionavustuslaki sekä hallintolaki, jossa säädetään mm. asioiden käsittelystä viranomaisessa. Toimikuntatyöskentelyn kannalta erityistä merkitystä on mm. sen säädöksillä esteellisyydestä.

Hakemusten käsittelyyn painottuvassa kokoustyöskentelyssä korostuvat toimikunnan jäsenten asiantuntemus, asian valmistelu, hakemusmäärät, hakemusaineiston käytännöllisyys, hakemuksiin perehtymisen menettelytavat ja käytettävissä oleva aika – etenkin ottaen huomioon, että toimikuntien jäsenet matkustavat kokouksiin eri puolilta Suomea.

Taiteen keskustoimikunta ja sen jaostot, valtion taidetoimikunnat ja apurahalautakunnat käsittelevät vuosittain n. 9 000 hakemusta. Hakemusmäärät vaihtelevat taiteenaloittain muutamasta kymmenestä useisiin satoihin ja jopa yli tuhanteen hakemukseen (kirjasto- ja näyttöapurahalautakunnat, kuvataidetoimikunta).

Vuotuisia kokousasioita ovat myös mm. talousarvioesitykset, lausunnot opetusministeriölle alan järjestöjen avustushakemuksista, valtakunnallisten kulttuuritapahtumien valtionavustuksista ja ylimääräisten taiteilijaeläkkeiden jakamisesta.

Tukitehtävät

Toimikuntatyön ja hallintotyön edellytyksenä on erilaisten hallinnon välttämättömien tukitehtävien hoitaminen. Näitä ovat

Taloushallinto: Taiteen keskustoimikunta ei toimi valtion talousarviolain ja asetuksen tarkoituksena itsenäisenä tilivirastona eikä maksuliikkeenä. Maksuliike, kirjanpito ja muu laskentatoimi raportointineen ja tilinpäätöksineen sekä tähän liittyvä sisäinen tarkastus hoidetaan opetusministeriössä. Apuraha- ja avustuspäätösten hallinnoinnin ja maksatuksen järjestelmät ovat opetusministeriön kanssa yhteisiä; taiteen keskustoimikunnassa viedään järjestelmään päätöstiedot ja niiden maksatus hoidetaan opetusministeriössä.

Määrärahaseuranta sekä laskujen käsittely (numero- ja asiallinen tarkastus, hyväksyntä, tiliöinti) maksatusta varten hoidetaan taiteen keskustoimikunnassa. Ostolaskujen käsittelyssä on siirrytty opetusministeriön kanssa yhteiseen sähköiseen laskujen käsittelyyn (Rondo). Taiteen keskustoimikunnassa on myös maksullista palvelutoimintaa (koulutus- ja asiantuntijapalvelut, julkaisut).

Henkilöstöhallinnon tehtävät hoidetaan kokonaisuudessaan taiteen keskustoimikunnassa.

Palkanlaskentaan liittyvät tehtävät ja palkanlaskentajärjestelmien ylläpito hoidetaan pääasiassa opetusministeriössä. Uuteen palkkausjärjestelmään siirtymisen myötä (10/2003) on kuitenkin osaksi henkilöstöhallinnon tehtäviä tullut UPJ:n ylläpitoon, tilastointiin ja muutostapahtumien tallennukseen liittyviä tehtäviä, jotka hoidetaan taiteen keskustoimikunnassa.

Viestintään liittyvät tehtävät hoidetaan taiteen keskustoimikunnassa (tiedottaja). Tiedotus sisältää mm. neljästi vuodessa julkaistavan ARSIS-lehden, lehdistötiedotteiden julkaisemisen, toimintakertomuksen, esitteet sekä organisaatiota ja sen toimintaa koskevaa tietoa (mm. apurahojen hakeminen) sisältävien kotisivujen ylläpitämisen. Verkkopalvelujen osalta tehtävät liittyvät siten myös laajemmin viraston tietopalvelutehtäviin.

Tietopalvelutehtävät hoidetaan taiteen keskustoimikunnassa. Näitä tehtäviä ovat mm. postinkäsittely, kirjaaminen, arkistointi, haku- ja päätösinformaation jakaminen (myös verkkopalveluina), sisäisen viestinnän dokumentinhallinnan järjestelmän ylläpito sekä tutkimusyksikön kirjaston hoito, julkaisuiden tuottaminen ja jakelu sekä tutkimustiedon dokumentointi.

Tietohallintotehtävien tarpeet (mukaan lukien hankintapäätökset laitteista ja palveluista) määritellään taiteen keskustoimikunnassa. Tietohallinnon järjestelmien käytännön han-

kinnoista ja ylläpidosta vastaa opetusministeriö (yhteiset tietojärjestelmät, yhteishankinnat).

Muut tukipalvelut: Taiteen keskustoimikunnan puhelinliikenne toimii opetusministeriön vaihteen alaisuudessa, ja puhelinvaihteen palvelut saadaan opetusministeriöstä; puhelukustannuksista opetusministeriö veloittaa.

2.2 Toimintakäytäntöjä koskeva arviointi

Vahvuudet

Taidetoimikuntien laaja kokoonpano mahdollistaa monipuolisen asiantuntemuksen ja vertaisarvioinnin.

Toimikuntalaitoksen/viraston toimintaprosesseja voidaan pitää pääosin tarkoituksenmukaisina.

Päätösten valmistelussa ja toimeenpanossa on käytettävissä osaavaa henkilökuntaa, ja toimintakäytännöt ovat vakiintuneita.

Opetusministeriö huolehtii tiettyjen tukitehtävien (mm. palkanlaskenta, kirjanpito, tietohallinto, Harava-järjestelmä) hoitamisesta.

Heikkoudet

Toimikuntien työ painottuu liiaksi hakemuskäsittelyyn ja edellyttää runsaasti kokouksia ja jäseniltä varsin suurta panosta.

Toimikunnan sihteerin asetuksessa mainittu rekrytointitapa on epätarkoituksenmukainen.

Toimikunnan esittelymenettely edellyttää kehittämistä: sihteerin vastuu ja asema esittelijänä on epäselvä ja esittelymenettelyn käytännöt epäyhtenäiset.

Hallinnon henkilöstöressurssien niukkuus aiheuttaa työntekijöiden tehtävien runsautta ja hajanaisuutta.

2.3 Ehdotukset toimintakäytäntöjen kehittämiseksi

Taidetoimikuntien työskentelyedellytyksiä vahvistetaan seuraavin toimenpitein:

- Parannetaan asiakaspalvelua mahdollistamalla sähköiset hakumenettelyt ja kehittämällä niihin liittyen päätöksentekoprosesseja (mm. hakemuksiin tutustuminen sähköisesti jne.).
- Kehitetään toimikuntien kokouskäytäntöjä mm. selkeyttämällä esittelymenettelyä säädösmuutoksin:
 - muutetaan asetusta (A 1105/91 § 7): "Kullakin valtion taidetoimikunnalla on sihteeri, jonka ottaa toimikunta." Muutos → *Valtion taidetoimikunnan sihteerinä toimii hallintotoimiston virkamies, ja*
 - muutetaan työjärjestyksen 7 §:n 3. mom.: "Taiteen keskustoimikunnan ja valtion taidetoimikuntien ja jaostojen kokouksissa asiat ratkaistaan - ellei toimikunta toisin päättä - puheenjohtajan tai hänen määräämänsä esittelystä tai sihteerin esittelystä." Muutos → - - *asiat ratkaistaan puheenjohtajan tai sihteerin esittelystä, sekä työjärjestyksen 12 §:ää, muutos → "Kullakin valtion taidetoimikunnalla on sihteeri, jonka tehtävänä on valmistella ja esitellä (=lisäys) toimikunnan käsiteltävät asiat ja huolehtia toimikunnan päätösten toimeenpanosta. - -"*

- Vahvistetaan henkilöstöresursseja ja jatketaan hallinnon toimintaprosessien kehittämistä
- Tukipalvelujen järjestämisessä otetaan huomioon opetusministeriön hallinnonalan *palvelukeskushankkeen* toteuttaminen.
- Hallinnon kehittämisessä tulee ottaa huomioon hallinnonalan tuottavuusohjelman toteuttaminen, jonka mukaisesti virastojen tulee keskittää voimavaransa lainsäädännössä määriteltyihin ydintehtäviin ja tuottavuusnäkökulmaa kehitetään virastojen omilla tuottavuusindikaattoreilla.

3 Taidetoimikuntalaitoksen yhtenäisyys

Taidetoimikuntalaitos jakautuu säädösperustaltaan, hallinnoltaan ja toiminnaltaan valtakunnantason ja aluetasoon. Taiteen keskustoimikunta toimii yhdysiteenä toisaalta valtion eri taidetoimikuntien ja alueellisten taidetoimikuntien välillä, sekä toisaalta niiden ja opetusministeriön välillä. Käytännössä tämä toteutuu esimerkiksi siten, että taiteen keskustoimikunnan puheenjohtaja ja pääsihteeri osallistuvat alueellisten taidetoimikuntien ja opetusministeriön välisiin tulosneuvotteluihin, ja alueellisten taidetoimikuntien toimintakeromukset sisältyvät koko taidetoimikuntalaitoksen yhteiseen julkaisuun.

Alueellisille taidetoimikunnille on asetuksessa säädetty velvollisuus suorittaa opetusministeriön sille antamia taiteen edistämisen tehtäviä. Alueelliset taidetoimikunnat eivät sen sijaan ole velvollisia suorittamaan taiteen keskustoimikunnan, valtion taidetoimikuntien tai lääninhallituksen niille erikseen määrittämiä tehtäviä.¹⁴ Tämä korostaa alueellisten taidetoimikuntien itsenäistä asemaa.

Vahvuudet

Asiantuntijuus: Taidetoimikuntalaitoksen kokonaisuuden osalta vahvuutena voidaan pitää sitä, että asiantuntijuus toteutuu sekä valtakunnan että alueellisella tasolla.

Edustavuus: Taiteen ja kulttuurin kentän edustavuus on nykyjärjestelmässä varsin hyvin turvattu.

Heikkoudet

Erillisyydet: Heikkoutena voidaan pitää mm. sitä, että alueelliset taidetoimikunnat ovat hallinnollisesti ja toiminnallisesti erillään taidehallinnon muusta kokonaisuudesta, taiteen keskustoimikunnasta ja valtion taidetoimikunnista.

¹⁴ Tällainen velvoite poistettiin taiteen edistämisen säädöksistä v. 1997 lääniuudistukseen liittyvässä muutoksessa, jolloin läänin taidetoimikunnat muutettiin alueellisiksi taidetoimikunniksi.

Ristiinohjaus: Alueellisiin taidetoimikuntiin kohdistuu myös ristiinohjausta, jossa toiminnan sisällöllinen ohjaus on opetusministeriöllä ja voimavaraohjaus opetusministeriön lisäksi mm. toimihenkilöiden palkkojen ja eräiden hallintomenojen osalta sisäasiainministeriöllä.

Yksittäisten taiteenalojen kapea edustus: Alueellisissa taidetoimikunnissa on – jo niiden luonteestakin johtuen – yksittäisten taiteenalojen edustavuus kapea. Toisaalta nimitämissperusteetkin poikkeavat valtion taidetoimikunnista: alueellisten taidetoimikuntien jäsenten tulee olla jonkin taiteen alan tai alueellisen kulttuuripolitiikan tuntijoita.

Päällekkäisyys: Valtion taidetoimikunnilla ja alueellisilla taidetoimikunnilla on toimintoissaan/tukimuodoissaan jonkin verran päällekkäisyyttä.

Yhtenäisyyden parantaminen

Opetusministeriön 28.1.2005 asettama alueellisten taidetoimikuntien hallinnollista asemaa selvittänyt työryhmä on muistiossaan tarkastellut kahta mallia ja esittää toteutettavaksi mallia, jossa alueelliset taidetoimikunnat siirretään suoraan taiteen keskustoimikunnan yhteyteen (ns. taidetoimikuntamalli). Toisena mallina työryhmä on tarkastellut taide- ja kulttuuriasioiden liittämistä nykyistä kiinteämmin lääninhallitusten osaksi (ns. lääninhallitusmalli). Mallien kuvailu perustuu aluetyöryhmän muistioon.¹⁵

Taidetoimikuntamalli

Mallin ydin on alueellisten taidetoimikuntien yhdistäminen taiteen keskustoimikunnan yhteyteen hallinnollisesti ja toiminnallisesti. Toteutuessaan malli mahdollistaisi nykyistä kiinteämmät alueelliset taidetoimikunnat, valtion taidetoimikunnat ja taiteen keskustoimikunnan. Malli keskittyy taidetoimikuntajärjestelmän yhtenäistämällä lakisäateisten perustehtävien (taiteen edistäminen tukitoimin, asiantuntijatehtävät taide- ja kulttuuripolitiikassa) nykyistä rationaalisempaan organisointiin ja kehittämiseen. Lainsäädäntöä uudistettaisiin siten, että taidetoimikuntajärjestelmään kuuluisi sekä valtakunnallinen että alueellinen taiteenedistäminen. Muutos edellyttää hallinnollisesti alueellisten taidetoimikuntien irrottamista sisäasiainministeriön hallinnonalalta. Alueellisten taidetoimikuntien hallinnollinen henkilöstö siirtyisi taiteen keskustoimikunnan alaisuuteen ja taiteen keskustoimikunnasta tehtäisiin tilivirasto. Muutos edellyttäisi, että sisäasiainministeriöltä opetusministeriön hallinnonalaan liittyvien resurssisiirtojen lisäksi resurssisiirtoja tehtäisiin myös opetusministeriöltä taiteen keskustoimikuntaan.¹⁶

Lääninhallitusmalli

Mallin ydin on alueellisten taidetoimikuntien säilyttäminen lääninhallitusten sivistysosastojen yhteydessä. Käytännössä tämä tarkoittaisi sitä, että taide- ja kulttuuriasiat liitettäisiin hallinnollisesti osaksi sivistysosaston organisaatiota ja toimintaa. Vaikka lääninhallitukset toimivat valtion aluehallintoviranomaisina opetus- ja kulttuurihallinnon tehtävissä, ei taiteen edistäminen kuulu nykyisellään lääninhallituksen toimialaan. Mallin toteuttaminen edellyttäisi lainsäädännön uudistamista siten, että taide ja kulttuuri sisällytettäisiin lääninhallitusten sivistysosastojen tehtäviin. Uudet alueelliset taide- ja kulttuurineuvostot koordinoivat alueellista taiteen ja kulttuurin kehittämistyötä vastaavalla tavalla kuin alueelliset liikuntaneuvostot omalla alallaan. Neuvostot käsitelisivät asioita strategioiden ja lausuntojen tasolla, mutta valtionavustuksista päättäisivät lääninhallitukset.¹⁷

¹⁵ Alueellisen taidehallinnon uudistaminen. Opetusministeriön työryhmämuistioita 2005:40.

¹⁶ Em. muistio, s. 28–31.

¹⁷ Em. muistio, s. 26–28.

Päällekkäisten toimintojen arviointi

Päällekkäisiä toimintoja voidaan tunnistaa mm. tukimuodoissa; sekä taiteen keskustoimikunnalta ja valtion taidetoimikunnilta että alueellisilta taidetoimikunnilta on haettavissa yksi- tai useampivuotisia työskentelyapurahoja taiteilijoille. Myös eri taiteenaloilla voivat valtion taidetoimikunnat ja jaostot (esim. lastenkulttuurijaosto) jakaa hankekohtaisia avustuksia alueellisiin ja paikallisiin hankkeisiin ja toimijoille.

Aluetyöryhmän näkemyksen mukaan yhtenäisessä toimikuntalaitoksessa toimintoja voidaan koordinoida helpommin ja päällekkäisiä toimintoja minimoida. Apurahoja ja avustustoimintoja voidaan kehittää ja sopia yhteisten tavoitteiden ja painopisteiden yhteisistä hankkeista ja resursoinnista. Toisaalta aluetyöryhmä katsoo, että taiteen keskustoimikunnan, valtion taidetoimikuntien ja alueellisten taidetoimikuntien toiminnan päällekkäisyys varmistaa taiteen tukitoimien – ja osin strategisen suunnittelun – alueellisen laajuuden ja tasa-arvon, ja niiden voi siten katsoa täydentävän toisiaan.

Ehdotukset

- Valtion taidetoimikuntien kehittämistyöryhmä katsoo, että aluetyöryhmän esittämä taidetoimikuntamalli edistää taidetoimikuntajärjestelmän yhtenäisyyden toteuttamista taiteen edistämisen sisältöjen kannalta. Mallin toteuttamisen yhteydessä tulee tarkastella erilaisten tukimuotojen tarpeellisuutta ja päällekkäisyyksiä valtion ja aluetason välillä.
- Valtion taidetoimikuntien kehittämistyöryhmän arvion mukaan tukimuotoja tulisi tarkastella systemaattisesti taiteenaloittain ja alueittain niiden valtakunnallisen ja alueellisen tarkoituksenmukaisuuden selvittämiseksi, tukitoimien optimoimiseksi ja mahdollisesti myös päätösvalan siirtämiseksi eri tahojen välillä. Myös valtakunnallisiin kulttuuritapahtumiin liittyy alueellinen ulottuvuus.
- Eri tukimuotoja on jatkoselvityksissä tarpeen tarkastella myös vertailemalla toimikuntajärjestelmän toimijoiden tulossopimuksissa asetettuja tavoitteita ja keinoja niiden alueellisen, valtakunnallisen ja taiteen edistämisen eri osa-alueiden vaikuttavuuden kannalta. Asetettujen tavoitteiden ja valittujen keinojen tulee olla tehokkaita ja tarkoituksenmukaisia lakisääteisen tehtävän hoitamisella tavoiteltavien vaikutusten kannalta.

4 Erillislautakunnat, -jaostot ja tutkimusyksikkö

Edellä on tarkasteltu taiteen keskustoimikunnan ja valtion taidetoimikuntien muodostamaa taidetoimikuntarakennetta kokonaisuutena ja toisaalta suhteessa aluetasoon. Taiteen keskustoimikunnan hallinnoitavaksi siirrettiin vuoden 2000 säädösmuutoksessa opetusministeriöstä lautakuntia ja perustettiin jaostoja, joiden tehtävänä on joidenkin erillissäädöksin määritettyjen valtionavustusten jakaminen tai erityisten toimintojen ylläpito. Näitä ovat kirjailijoiden ja kääntäjien kirjastoapurahalautakunta, kuvataiteen näyttöapurahalautakunta, valtion taideteostoimikunta sekä säveltaiteen kirjastoapurahajaosto. Taiteen keskustoimikunta on lisäksi asettanut kuvittajien ja sarjakuvataiteilijoiden kirjastoapurahajaoston. Näiden toimielinten tehtäviin ja asemaan liittyy eräitä erityiskysymyksiä, jotka edellyttävät – toisin kuin edellä taidetoimikuntarakenteen kohdalla – varsin yksityiskohtaistakin tarkastelua.

4.1 Valtion taideteostoimikunta

Valtion taideteostoimikunnan asetuksella¹⁸ säädettyinä tehtävänä on hankkia ja sijoittaa taideteoksia valtion kiinteistöihin ja valtion käytössä oleviin rakennuksiin. Taideteoksia hankitaan järjestämällä kilpailuja, tilaamalla ja ostamalla teoksia. Toimikunnan tehtävä on myös hoitaa valtion taidekokoelmaa, jossa on tällä hetkellä yli 12 000 teosta. Teokset on sijoitettu yli 500 koti- ja ulkomaiseen kohteeseen. Opetusministeriön kolmivuotiskaudeksi kerrallaan nimittämässä toimikunnassa on 10 pääasiassa taiteilijajäsentä varajäsenenineen. Toimikunnalla on kaksi kokopäivätoimista työntekijää.

Teosten huolto ja kunnostus hoidetaan ostopalveluna. Taidekokoelman hoito on kansallisuusomaisuuden hoitoa ja kartuttamista, joka poikkeaa merkittävästi muiden toimikuntien tehtävistä. Toimikunnan toiminta ja määrärahat (690 000 € v. 2005) eivät ole osa taiteilijatuon järjestelmää.

¹⁸ Valtioneuvoston asetus (620/2001) valtion taideteostoimikunnasta.

Valtion taideteostoimikunnan *vahvuutena* voidaan pitää sitä, että nykyinen laajapohjainen kokoonpano mahdollistaa laajan, vertaisarviointiin perustuvan nykytaiteen asiantuntemuksen.

Heikkoutena on toisaalta se, että laajapohjaisuus on liian raskas, joustamaton ja toimii huonosti tarkoitukseensa. Kokoelman ja sen hankintapolitiikan pitkäjänteinen ja johdonmukainen kehittäminen on nyky muodossa hyvin vaikeata.

Ehdotukset

- Taideteostoimikunta toimii vastedeskin keskustoimikunnan yhteydessä. Sen toimintaa tehostetaan seuraavin asetuksenmuutoksien:
 - Vähennetään asiantuntijoiden jäsenmäärä 10:stä 5:een. Yhden asiantuntijoista tulee olla valtion rakentamisesta vastaavan toimielimen edustaja.
 - Nykyisistä taidehankinnoista siirrytään johdonmukaisesti laajoihin ennalta suunniteltuihin tilaustoihin, taideprojekteihin ja kilpailuihin, joita tuottajat ideoivat ja hoitavat.
 - Toimikunnan sihteeri ja kokoelma-amanuenssi jatkavat nykyisissä tehtävissään.
 - Toimikunnan nimittämiskäytäntö säilyy muutoin entisellään (opetusministeriö nimittää toimikunnan kuultuaan alan keskeisiä järjestöjä).

Työryhmä keskusteli myös toisesta mallista, jossa asiantuntijatoimikunnasta luovuttaisiin ja päätökset tekisi kolme tuottajaa ja jossa toiminta ja kokoelman hallinnointi siirrettäisiin Valtion taidemuseon yhteyteen. Työryhmä suhtautui kuitenkin varauksellisesti mahdollisuuksiin integroida tällainen toiminta osaksi Valtion taidemuseon toimintaa.

4.2 Kirjailijoiden ja kääntäjien kirjastoapurahalautakunta

Kirjailijoiden ja kääntäjien kirjastoapurahalautakunnan tehtävänä on jakaa lakisääteisiä apurahoja ja avustuksia kirjailijoille ja kääntäjille sen johdosta, että heidän kirjoittamiaan tai kääntämiään kirjoja pidetään maksuttomasti käytettävissä yleisissä kirjastoissa¹⁹. Tukimuoto koskee myös tietokirjallisuutta. Apurahajärjestelmä ei liity EU:n lainausdirektiivin soveltamiseen.

Opetusministeriö osoittaa tarkoitukseen vuosittain määrärahan, joka on 10 % kuntien ylläpitämien yleisten kirjastojen edellisen vuoden kirjallisuuden hankintamäärärahasta. Vuonna 2005 apurahoja ja avustuksia jaettiin 2,5 milj. €.

Lautakunnan työskentelystä ja kokoonpanosta on säädetty asetuksessa.²⁰ Opetusministeriö määrää lautakunnan jäsenet (9) ja henkilökohtaiset varajäsenet molempia kieliryhmiä edustavien kirjailijoiden ja kääntäjien valtakunnallisia järjestöjä kuultuaan. Lautakunnan toimikausi on kolme vuotta. Lautakunta on toiminut vuodesta 1963 lähtien ja keskustoimikunnan yhteydessä vuodesta 2001.

Vahvuutena on lautakunnan ja sen hallinnoiman apurahajärjestelmän selkeä, omaan lakiin perustuva toimivalta ja tehtävä. Järjestelmä on maamme merkittävin kirjallisuuden tukijärjestelmä.

Järjestelmän *heikkouksia* ovat mm. seuraavat:

EU-komissio katsoo, että järjestelmällä toimeenpannaan EU:n lainausdirektiiviä ja että se on syrjivä edellyttäessään, että kirjailija asuu tai on asunut pysyvästi Suomessa (asu-

¹⁹ Laki eräistä kirjailijoille ja kääntäjille suoritettavista apurahoista ja avustuksista (3.5.1961/236, muut. viimeksi 5.4.2002/249).

²⁰ Asetus eräistä kirjailijoille ja kääntäjille suoritettavista apurahoista ja avustuksista, (46/64, muut. viimeksi 22.8.2002/730).

miskriteeri) ja edellyttäessään, että kirjailijoiden ja kääntäjien teosten on rikastutettava Suomen kulttuurielämää.

Kirjastojen kirjahankintamäärärahojen vähentyessä myös apurahoihin käytettävissä oleva määräraha pienenee. Mitoituksen perustana oleva yleisten kirjastojen vuositilasto on lisäksi tilintarkastamaton eikä näin lopullinen.

Tukijärjestelmä on osittain päällekkäinen valtion kirjallisuustoimikunnan tukimuotojen kanssa (taiteilija-apurahat, kohdeapurahat).

Myös kirjan määrittelyn muutokset saattavat edellyttää lähitulevaisuudessa muutoksia järjestelmän perusteisiin.

Ehdotukset

- Kirjastoapurahajärjestelmää uudistetaan poistamalla laista asumiskriteeri, apurahajärjestelmä siirretään omana erillisenä tukimuotonaan valtion kirjallisuustoimikunnan päätösvaltaan ja erillinen lautakunta lakkautetaan.
- Tietokirjallisuuden apurahojen päätösvalta siirretään opetusministeriön alaiselle tiedonjulkistamisen neuvottelukunnalle.
- Apurahan määräytymisperusta muutetaan yleisten kirjastojen kirjahankintaluvuista esim. laskennalliseksi prosenttiosuudeksi kirjastojen kokonaiskustannuksista.

4.3 Kuvataiteen näyttöapurahalautakunta

Kuvataiteen näyttöapurahalautakunnan tehtävänä on jakaa lakisääteisiä apurahoja (841 000 € v. 2005) kuvataiteen tekijöille sen johdosta, että heidän tekemiään, julkisessa omistuksessa olevia teoksia voidaan näyttää julkisesti.²¹ Tukitoimet koskevat kuvataidetta, valokuvataidetta, taideteollisuusalaa sekä mediataidetta.

Lautakunnan kokoonpanosta säädetään asetuksella.²² Opetusministeriö nimittää kolmi-vuotiskaudeksi lautakunnan jäsenet (9) ja henkilökohtaiset varajäsenet. Jäsenistä yhden tulee edustaa opetusministeriötä, yhden valtion kuvataidetoimikuntaa, yhden valtion muotoilutoimikuntaa ja yhden valtion valokuvataidetoimikuntaa. Muut jäsenet opetusministeriö nimittää kuvataiteen tekijöiden keskeisiä järjestöjä ja alan keskeisiä yhteisöjä kuultuaan. Lautakunta on toiminut vuodesta 1997 lähtien ja keskustoimikunnan yhteydessä v:sta 2001.

Järjestelmän *vahvuutena* on selkeä, erillislakiin ja määrärahoihin perustuva tehtävä ja toimivalta. Kyseessä on tärkeä tukimuoto visuaalisille taiteenaloille.

Heikkoudeksi voidaan katsoa mm. se, että lautakunnan asemasta keskustoimikunnan yhteydessä säädetään eri tavalla (vain työjärjestyksessä) kuin kirjastoapurahalautakunnasta ja valtion taideteostoimikunnasta. Säädosperustan olisi rinnasteisissa toimielimissä olla syytä olla yhtenäinen. Heikkous on myös se, että tukimuotoa ei ole kehitetty sen perustamisessa esitettyjen tavoitteiden mukaisesti mitoitukseltaan visuaalisten alojen merkittäväksi apurahajärjestelmäksi.

Ehdotukset

- Järjestelmän asemaa suhteessa visuaalisten alojen taidetoimikuntien tukimuotoihin tulee tarkastella tarkemmin kuvataidepoliittisen ohjelmatyön yhteydessä. Nykyinen toimintamalli ei edellytä muutoksia. Koska toiminta koskee useita visuaalisia aloja, ei tukimuodon pilkkominen useisiin toimikuntiin ja jaostoihin ole tarkoituksenmukaista.

²¹ Laki eräistä kuvataiteen tekijöille suoritettavista apurahoista (115/1997).

²² Asetus (116/1997) kuvataiteen apurahalautakunnasta.

- Lautakunnan asemaa taiteen keskustoimikunnan yhteydessä koskevat säädökset tarkistetaan.
- Tukimuodon määräraha ei ole kehittynyt tarkoituksenmukaisella tavalla. Järjestelmä kehitetään visuaalisten alojen merkittäväksi tukijärjestelmäksi osoittamalla tarkoitukseen huomattavasti enemmän varoja

4.4 Säveltaiteen kirjastoapurahajaosto

Säveltaiteen kirjastoapurahajaoston tehtävänä on jakaa taiteen keskustoimikunnan valtuuttamana apurahoja ja avustuksia sävelteosten tekijöille ja esittäjille (120 000 € v. 2005). Tukimuodon perustana on se, että tekijöiden äänitteitä ja nuotteja on maksuttomasti saatavilla kirjastoissa. Tukimuoto perustuu budjettivaltuutukseen (ei säädösperustaa). Taiteen keskustoimikunta asettaa jaoston määrääjäksi kuultuaan säveltaiteen alan järjestöjä. Jaostoon kuuluu 9 jäsentä sekä henkilökohtaiset varajäsenet. Jaoston puheenjohtajana toimii valtion säveltaidetoimikunnan puheenjohtaja. Jaosto on toiminut vuodesta 2001.

Erityistä tarkoitusta toteuttavaa tukimuotoa voi pitää sinänsä *vahvuutena*. Toisaalta järjestelmän perusteissa - joista ei ole erikseen säädetty - on periaatteessa samat *heikkoudet* kuin kirjailijoiden ja kääntäjien kirjastoapurahajärjestelmässä. Se on myös osittain päällekkäinen valtion säveltaidetoimikunnan tukimuotojen kanssa, eikä yksittäistä tukimuotoa varten nimitetty erillinen toimielin ole välttämättä tarpeen.

Ehdotukset

- Työryhmä esittää, että erillinen säveltaiteen kirjastoapurahajaosto lakkautetaan ja apuraha siirretään omana tukimuotonaan valtion säveltaidetoimikunnan päätettäväksi.
- Selvitetään mahdollisuudet kytkeä tarkoitukseen varattu määräraha yleisten kirjastojen vuotuisten äänilevy- ja nuottikirjahankintojen määrään.

4.5 Kuvittajien ja sarjakuvataiteilijoiden kirjastoapurahajaosto

Kuvittajien ja sarjakuvataiteilijoiden kirjastoapurahajaoston tehtävänä on jakaa taiteen keskustoimikunnan valtuuttamana apurahoja ja avustuksia (50 000 € v. 2005) kuvittajille, joiden teoksia on julkaistu kirjoissa, kirjoina tai eri medioissa sekä sarjakuvataiteilijoille. Tukimuoto perustuu budjettivaltuutukseen (ei säädösperustaa); sen lähtökohdat ovat periaatteessa samat kuin säveltaiteen kirjastoapurahoissa (tekijöiden teoksia maksuttomasti saatavilla kirjastoissa). Taiteen keskustoimikunta asettaa jaoston määrääjäksi kuultuaan alan järjestöjä. Jaostoon kuuluu 5 jäsentä sekä henkilökohtaiset varajäsenet. Jaoston puheenjohtajana toimii valtion muotoilutoimikunnan puheenjohtaja. Jaosto on toiminut vuodesta 2003.

Vahvuutena on, että tällä erityistä tarkoitusta toteuttavalla tukimuodolla on sarjakuvataiteen ja kuvitustaiteen aseman ja edistämisen kannalta huomattava merkitys. Toisaalta *heikkoutena* on se, että järjestelmän perusteissa – joista ei ole erikseen säädetty – on periaatteessa samat ongelmat kuin kirjailijoiden ja kääntäjien kirjastoapurahajärjestelmässä ja säveltaiteen kirjastoapurahoissa.

Ei liioin ole välttämätöntä nimittää erillistä toimielintä yksittäistä tukimuotoa varten.

Tukijärjestelmä on osittain päällekkäinen valtion muotoilutoimikunnan sekä kirjailijoiden ja kääntäjien kirjastoapurahalautakunnan tukimuotojen kanssa.

Sarjakuvataiteen aseman ratkaisemiseksi taidehallinnossa on tehty selvitys, jossa esitetään tavoitteena mm. oman toimikunnan perustamista.²³ Selvityksestä antamassaan lausunnossa taiteen keskustoimikunta piti perusteltuna sitä, että sarjakuvataiteella olisi taidehallinnon sisällä oma erillinen jaosto.²⁴

Ehdotukset

- Sarjakuvataiteen ja kuvitustaiteen korostamiseksi itsenäisinä taidemuotoina siirretään nämä taiteenalat kokonaisuudessaan valtion muotoilutoimikunnasta omaan erilliseen jaostoonsa. Kuvittajien ja sarjakuvataiteilijoiden kirjastoapurahajaosto muutetaan sarjakuva- ja kuvitustaiteen jaostoksi, jonka tehtäväkenttä kattaa kokonaisvaltaisesti alojen edistämistoimet. Jaoston kokoonpanoa laajennetaan 1–2 jäsenellä.
- Kuvittajien ja sarjakuvataiteilijoiden kirjastoapurahat voidaan edelleen säilyttää erillisenä tukimuotona uuden, toimenkuvultaan laajennetun jaoston muiden tukimuotojen joukossa. Keskustoimikunta voisi tällöin osoittaa alalle myös 5-vuotisia taiteilija-apurahoja.
- Selvitetään mahdollisuudet kytkeä tarkoitukseen varattu määräraha yleisten kirjastojen vuotuisten sarjakuvakirjojen ja (tarkemmin määriteltävien) kuvakirjojen hankintojen määrään.
- Muutoksen myötä näiden alojen asema rinnastuisi **mediataidejaostoon**, jolle taiteen keskustoimikunta on delegoinut päätösvaltaa määrärahoihin. Vastaavaa delegointikäytäntöä tulisi noudattaa myös taiteen keskustoimikunnan **sirkustaidejaoston** kohdalla.

4.6 Taiteen keskustoimikunnan tutkimusyksikkö

Yksi taiteen keskustoimikunnan tehtävistä on taiteen kannalta tärkeän tutkimus- ja julkaisutoiminnan edistäminen. Tehtävänä on myös toimia asiantuntijaelimenä, tehdä aloitteita ja esityksiä ja laatia suunnitelmia taiteen edistämiseksi sekä antaa opetusministeriölle ja muille valtion viranomaisille lausuntoja ja selvityksiä taidetta koskevissa asioissa.

Taiteen keskustoimikunnan alaisuudessa toimii tutkimusyksikkö, josta säädetään työjärjestyksessä. Yksikön tehtävänä on taide- ja kulttuuripolitiikan alan tutkimus-, tilastointi- ja selvitystoiminta sekä näihin liittyvä julkaisutoiminta, dokumentointi ja kansainvälinen yhteistyö. Yksikkö ylläpitää taide- ja kulttuuripolitiikan alan kirjastoa.

Käytännössä yksikkö harjoittaa ja tukee alan tutkimusta, tarjoaa asiantuntijapalveluja taidehallinnolle ja kulttuurin kentälle sekä huolehtii taidetoimikuntalaitoksen taiteen edistämistoimien vuosittaisesta seurantalastoinnista ja arviointityön tietoperustasta. Yhtenä keskeisenä tavoitteena on mm. taiteen edistämistä tukeva säännöllinen taiteilijan aseman seuranta. Yksikkö julkaisee neljää julkaisusarjaa, huolehtii julkaisujensa levityksestä ja tiedotuksesta ja osallistuu tutkimusalan kansainväliseen yhteistyöhön.

Ehdotuksia tutkimushankkeiksi tulee tutkimusyksiköstä, taidetoimikunnista, opetusministeriöstä ja kulttuurin kentän toimijoilta. Yksikkö laatii ehdotusten pohjalta esitykset taiteen keskustoimikunnalle sekä opetusministeriön ja keskustoimikunnan yhteiselle tutkimusyksikön ohjausryhmälle. Ohjausryhmään kuuluvat opetusministeriön kulttuuri- liikunta- ja nuorisopolitiikan osaston ylijohtaja ja taide- ja kulttuuriperintöyksikön johtaja, taiteen keskustoimikunnan puheenjohtaja ja varapuheenjohtaja sekä tutkimusyksikön pääl-

²³ Heikki Jokinen: Tuolien välistä omalle pallille Sarjakuva valtion taidepolitiikassa Helsinki, Edita, 2001.

²⁴ Taiteen keskustoimikunnan lausunto opetusministeriölle 3.5.2002 dno TKT 4/600/2002.

likkö. Tutkimustoiminnan suuntautumista ohjaavat myös ministeriön ja keskustoimikunnan väliset tulostavoiteneuvottelut.

Toiminnan rahoituslähteinä ovat budjettirahoitus, maksullisen palvelutoiminnan menojen hyvitys sekä hankekohtaiset yhteistyösopimukset. Yksikössä työskentelee kaksi erikoistutkijaa (joista toinen toimii puheenjohtajan määräyksestä yksikön päällikkönä), kaksi tutkijaa ja yksikön alaisuudessa toimivasta kirjastosta ja julkaisuista vastaava suunnittelija. Yksikkö voi myös hankkia tutkimuksia ja selvityksiä ostopalveluna. Vuonna 2005 hankitaan tutkimuksia ja selvityksiä ostopalveluina n. 50 000 eurolla. Yksikön julkaisusarjoissa julkaistaan myös muualla tehtyä tutkimusta.

Arviointi tutkimustoiminnasta

Työryhmä pitää *vahvuutena*, että taidetoimikuntalaitoksella on omaa tutkimustoimintaa, joka tukee toimikuntalaitoksen taiteen edistämisen tehtävää. Yksikön toiminnalla on myös vahva legitimitetti toimikuntalaitoksessa ja taiteen kentällä, ja yksiköllä on käytettävissä alalle erikoistuneet tutkijat.

Heikkoutena voidaan pitää yksikön pientä kokoa (henkilöstö, määrärahat), mikä rajoittaa taide- ja kulttuuripoliittista tutkimus- ja selvitystoimintaa.

Ehdotus

- Jatketaan nykyistä käytäntöä, jossa yksikön tutkimus- ja selvitystoiminta tukee taidetoimikuntien taiteen edistämisen tehtävää. Tutkimustoiminnan ohjaamisessa hyödynnetään nykyistä enemmän taiteen keskustoimikunnan ja opetusministeriön ohjausryhmää.

5 Rahoitusinstrumenttien ja ohjauksen kehittäminen

5.1 Nykyinen tukijärjestelmä ja sen arviointi

Valtion talousarvioon otetaan vuosittain määrärahoja valtion taidetoimikuntia, taiteen keskustoimikuntaa ja alueellisia taidetoimikuntia varten käytettäväksi toimikuntien taiteen edistämistä tarkoittavien toimenpiteiden rahoittamiseen ja hallintomenoihin.²⁵ Erilaisten valtionavustusten jakaminen on valtion taidetoimikuntalaitoksen keskeisimpiä tehtäviä.

Taiteen keskustoimikunnalla, sen jaostoilla, valtion taidetoimikunnilla sekä erillislautakunnilla on kaikkiaan jaettavana n. 40 erilaista valtionavustusta (ks. tukimuodoista liite 2). Useimmissa hakuajaksi on kerran vuodessa, joissakin kahdesti tai useammin. Taiteilijatu- en keskeisimmät instrumentit ovat budjettivaroista rahoitettavat taiteilija-apurahat ja kohdeapurahat. Muita taiteenalakohtaisia tuki-instrumentteja ovat erilaiset työryhmille ja yhteisöille suunnatut tuet, jotka rahoitetaan veikkausvaroista.

Taiteilija- ja kohdeapurahat perustuvat lakiin.²⁶ Pituudeltaan ½–5-vuotisten taiteilija- apurahojen alakohtaisesta kiintiöinnistä seuraavaksi kolmivuotiskaudeksi päättää taiteen keskustoimikunta toimikautensa toisena vuonna. Opetusministeriön myöntämät pitkäaikai- set taiteilija-apurahat muutettiin v. 1995 viisivuotisiksi taiteilija-apurahoiksi, joista päättää toimikuntien esitysten pohjalta taiteen keskustoimikunta. Keskustoimikunta on delegoinut pääosin päätösvallan näistä apurahoista taidetoimikunnille. Kohdeapurahoissa päätösvalta on delegoitu taiteen keskustoimikunnan määrittämien kiintiöiden puitteissa valtion taide- toimikunnille.

Valtion taidetoimikuntien taiteenalakohtaiset tuki-instrumentit perustuvat taiteen tu- kemisen veikkausvoittovaroissa eri taiteenaloille osoitettuihin määrärahoihin. Osana valti- onhallinnon kehittämistä päätösvaltaa delegoitiin opetusministeriöstä valtion taidetoimi- kunnille etenkin 1990-luvun alussa, ja delegointia on sittemmin jatkettu. Vuotuisten talo- usarvioesitystensä yhteydessä taidetoimikunnat ovat lisäksi esittäneet otettavaksi uusia määrärahoja alansa edistämistoimia varten. Näin on vähitellen saatu yksittäisiä uusia käyt-

²⁵ Laki (328/67) taiteen edistämisen järjestelystä, 5 §.

²⁶ Laki (734/1969) ja asetus (845/69) taiteilijaprofessorin viroista ja valtion taiteilija-apurahoista.

tötarkoituksnimikkeitä ja tukimuotoja. Opetusministeriö vahvistaa vuosittain näihin käytettävissä olevat yksittäiset määrärahat antaessaan päätöksen taiteen tukemisen veikkausvoittovarojen tarkemmista käyttötarkoituksista. Taiteenalakohtaisten tukimuotojen perustana on siten budjettivaltuutus ja opetusministeriön tulosohjaus. Niiden myöntämistä ja käyttöä koskee valtionavustuslaki.

Kirjailijoiden ja kääntäjien kirjastoapurahojen sekä kuvataiteen näyttöapurahojen perustana ovat omat erilliset lait.

Erityispiirteenä taiteen keskustoimikunnan ja valtion taidetoimikuntien myöntämässä valtionavustuksissa on, että niiden myöntämistä koskevaan päätökseen ei ole mahdollista hakea oikaisua eikä hakea muutosta valittamalla.²⁷

Nykyisellään taidetoimikuntien tukimuotojen laaja kirjo, siihen liittyvä asiakaspalvelu ja päätöksentekoprosessit ovat varsin vaativia ja työllistäviä. Tukimuotoihin liittyy myös jonkin verran päällekkäisyyttä, ja ne voivat olla myös asiakkaiden kannalta joskus vaikeasti hahmotettavissa. Lähtökohtana kuitenkin on, että kullakin tuella on oma erityinen käyttötarkoituksensa. Toimikunnan (ja opetusministeriön) näkökulmasta niillä on tiettyä ohjausvaikutusta; julistamalla haettavaksi tiettyyn tarkoitukseen rajattuja apurahoja ja avustuksia, voidaan vaikuttaa kyseisten toimintojen syntymiseen, ylläpitoon tai kehittämiseen, ts. saada aikaan tiettyjä (taidepoliittisia) vaikutuksia.

Tuki-instrumenttien runsaus liittyy siten osin budjetointikäytäntöön ja määrärahaohjaukseen. Käytännössä on valtionavustusten käyttötarkoituksia ja kohderyhmiä voitu laajentaa tai alan edistämiseen saada lisää varoja vain uusien budjetin käyttötarkoituksimikkeiden kautta. 90-luvulla aloitetun tulosohjauksen ja delegoinnin yhteydessä tarkennettiin taiteenalakohtaisten edistämismäärärahojen työnjakoa toimikuntien ja opetusministeriön kesken. Tällöin päädyttiin myös kokeiluluonteisesti siihen, että *säveltaiteessa* toimikunta saa itse päättää, miten määräraha jaetaan eri käyttötarkoitusten kesken. Muilla taiteenaloilla opetusministeriö vahvistaa käyttötarkoitusten summat nimikekohtaisesti (ks. käyttötarkoituksista liite 5).

Taiteilija-apurahojen määrä on pysynyt samalla tasolla kuin se määriteltiin 1980-luvun alussa. Ammattitaiteilijoiden määrä on kuitenkin joillakin taiteenaloilla sen jälkeen moninkertaistunut.

Vahvuudet

Keskeisimmän taiteentuen perusta (taiteilija-apurahat) on turvattu lainsäädännöllä.

Taiteilija- ja kohdeapurahojen alakohtainen kiintiöinti voidaan sopia joustavasti toimikuntalaitoksen sisällä, ja uusia taiteenaloja on voitu ottaa huomioon.

Taiteenalojen edistämisvarat on budjetoitu veikkausvoittovaroissa taiteenaloittain kootusti ja niiden määrärahakehitys ollut viime vuosina suotuisa.

Heikkoudet

Tukimuotojen laaja kirjo ja siihen liittyvä varsin vaativa ja työllistävä asiakaspalvelu ja päätöksentekoprosessit.

Lakisääteisen rahoituksen jälkeenjäneisyys, erityisesti taiteilija-apurahojen määrässä suhteessa taiteilijakunnan määrään.

Taiteenalakohtaiset tukimuodot ovat usein niukasti resursoituja, ja eri taiteenalojen rahoituksessa on tiettyä epäsuhtaisuutta.

Toimikuntien edistämisvarojen määrärahaohjaus (ks. luku 5.4, Tulosohjaus).

Kokonaisuutena taidetoimikuntien rahoitusinstrumenttien valikoima on varsin hajanainen ja siinä on osin päällekkäisyyksiä, jotka selittyvät osaltaan määrärahakehityksellä, mutta jotka eivät kaikilta osin ole tarkoituksenmukaista.

²⁷ Laki (328/67) taiteen edistämisen järjestelystä, 5a §, Laki (734/69) taiteilijaprofessorin viroista ja valtion taiteilija-apurahoista, 4b §.

5.1.1 Ehdotukset tukijärjestelmän kehittämiseksi

- Taiteen keskustoimikunnan ja valtion taidetoimikuntien tukimuodot yhdistetään soveltuvien osien ja ryhmitellään uudelleen toisaalta yksityisten/työryhmien haettaviin apurahoihin ja toisaalta yhteisöiden haettaviin avustuksiin seuraavasti:

1. Yksityiset taiteilijat ja työryhmät

- alan taiteilija-apurahat
- alan kohdeapurahat ja -avustukset

2. Yhteisöt

- yhteisöjen yleisavustukset (toiminta-avustukset)
- yhteisöjen erityisavustukset (kohdeavustukset)

- Taiteilija- ja kohdeapurahat säilyvät nykymuodossaan. Taiteenaloittaiset tukimuodot, jotka on tarkoitettu yksityisille ja työryhmille, ryhmitellään myös (soveltuvien osien) 1. ryhmään. Yhteisöille suunnatut toimikuntakohtaiset tukimuodot kootaan taiteenaloittain nimikkeeseen "alan projektiavustukset" alle.
 - Esitys mahdollistaa edelleen tuen myöntämisen näiden uusien ryhmittelyjen alla kaikkiin nykyisiin käyttötarkoituksiin. Muutos edellyttää kuitenkin hakuaikojen sovittamista uudelleen. Muutos edellyttää myös opetusministeriön määrärahaohjauksen muuttamista vastaamaan nykyistä säveltaiteen edistämismäärärahan ohjausta (vrt liite 5).²⁸
 - Eräät laatutukityyppiset tukimuodot tulee niiden erityisluonteen vuoksi edelleen säilyttää erillisinä tukimuotoina.
- Kirjailijoiden ja kääntäjien, kuvittajien ja sarjakuvantekijöiden sekä säveltaiteen kirjastoapurahat säilyvät edelleen erillisinä tukimuotoina.
 - Kuvataiteen näyttöapurahojen asemaa suhteessa visuaalisten taidetoimikuntien tukimuotoihin tulee tarkastella tarkemmin tulevan kuvataidepoliittisen ohjelmatyön yhteydessä.
 - Valtakunnalliset kulttuuritapahtumat siirretään toimikuntalaitoksen päätettäväksi. Samassa yhteydessä palautetaan valtakunnallisten elokuvafestivaalien tuki osaksi festivaalien kokonaisuutta. Luonteeltaan alueellisten kulttuuritapahtumien tukitoimien siirtäminen alueellisten taidetoimikuntien päätettäväksi selvitetään erikseen. Painopisteen muuttuessa siten, että taiteen keskustoimikunnan kautta myönnetään selkeästi nykyistä enemmän myös yhteisöavustuksia, on valituskielto niiden osalta arvioitava uudelleen
 - Ylimääräiset taiteilijaeläkkeet siirretään opetusministeriöstä taiteen keskustoimikunnan päätettäväksi. Siirron edellytyksenä on, ettei järjestelmän olemassaolo vaarannu.
 - Taiteilijajärjestöjen toiminta-avustukset päätetään jatkossakin opetusministeriössä.

²⁸ Tämä tarkoittaisi sitä, että opetusministeriö vahvistaa vain taiteen tukemisen veikkausvoittovaroihin sisältyvän kunkin taiteenalan edistämiseen toimikunnan käytettäväksi tarkoitetun kokonaismäärärahan ja listan sen käyttötarkoituksista, mutta ilman yksittäisiä summia. Toimikunnan päätettävissä olisi kuhunkin tarkoitukseen käytettävän summan suuruus.

5.2 Taiteilija- ja kohdeapurahojen kriteerit

Apurahojen säädösperusta

Taiteilija- ja kohdeapurahojen myöntämisen ja käyttötarkoitusten yleisistä perusteista säädetään laissa ja asetuksessa.²⁹ Apurahojen myöntämistä ja käyttöä koskevat muilta osin valtionavustuslain yleiset periaatteet.³⁰ Toimikuntakohtaisia valtionavustuksia sääntelee ainoastaan valtionavustuslaki sekä yleisellä tasolla laki taiteen edistämisen järjestelystä.

Taiteilija- ja kohdeapurahoja jaetaan taiteenharjoittajien *työskentelyn ja opintojen tukemiseksi*. Apurahoja voidaan erityisestä syystä myöntää myös arvostelijoille, taiteen oppilaitosten ja muillekin taiteen opettajille ja taiteen ja taidehistorian tutkijoille. Apurahoja myönnettäessä on otettava huomioon myös kielelliset ja alueelliset näkökohdat.

Taiteilija-apurahoista on myönnettävä vähintään 30 apurahavuotta vastaava määrä nuorille tai uransa alussa oleville taiteenharjoittajille. Vähintään 3-vuotisissa taiteilija-apurahoissa ja kohdeapurahoissa on etusija annettava luovan suorituskyvyn jo osoittaneille taiteenharjoittajille. Viisivuotisia taiteilija-apurahoja voidaan myöntää useamman kerran peräkkäin alallaan eteville taiteenharjoittajille, joilla ei ole päätoimista virka- tai työsuhdetta.

Taiteilija- tai kohdeapurahan saamisen ehdoksi voidaan asettaa, ettei apurahan saaja ole apurahakautenaan palkatussa toimessa. Kohdeapuraha voidaan myöntää yksittäiselle taiteenharjoittajalle tai työryhmälle.

Taiteen keskustoimikunnan tai valtion taidetoimikunnan päätökseen, joka koskee apurahan tai avustuksen myöntämistä ei saa hakea muutosta valittamalla. Avustuksiin ja apurahiin sovelletaan muutoin valtionavustuslakia, ei kuitenkaan lain 34 §:ää. Tämä merkitsee sitä, että päätökseen ei ole liioin mahdollista hakea oikaisua.

Laki ja asetus määrittelevät lähinnä siis sen, kenelle ja mihin tarkoitukseen voidaan myöntää sekä yleisiä seikkoja, joita on otettava huomioon apurahoja myönnettäessä.

Apurahoja myönnettäessä keskeinen lähtökohta on vertaisarviointi, joka toteutuu toimikuntien kokouksissa käydyissä keskusteluissa. Taiteelliseen toimintaan myönnettyjen apurahojen ja avustusten kohdalla yleisen tason kriteereiksi ovat toimikuntatyössä käytännössä muotoutuneet taiteilijan työura ja sitä koskevat näytöt, joissa tärkeällä sijalla ovat mm. taiteellisen toiminnan laatu ja laajuus. Hakemuksessa kirjallisesti tai muulla tavoin esitetty työsuunnitelman sisältö on myös arviointikriteerinä.

Arviointi apurahojen kriteereistä

Vahvuutena voidaan pitää sitä, että taiteilija- ja kohdeapurahojen myöntämisen yleiset periaatteet ovat apurahojen kohderyhmän, käyttötarkoituksen ja myöntämismenettelyn osalta selkeät.

Heikkoutena puolestaan on se, että taiteilija- ja kohdeapurahojen myöntämisen yleiset kriteerit ovat varsin väljät ja niukat eivätkä myöntämisen tarkemmat kriteerit välity hakijoille.

²⁹ Laki (734/ 69) ja asetus (845/69) taiteilijaprofessorin viroista ja valtion taiteilija-apurahoista.

³⁰ Valtionavustuslaki (688/2001).

5.2.1 Apurahojen kriteerejä koskevat ehdotukset

- Täsmennetään taiteilija- ja kohdeapurahoja koskevaa asetusta lisäämällä siihen seuraavat apurahoja myönnettäessä käytettävät kriteerit:
"Yleisen tason kriteereitä ovat taiteilijan työura ja sitä koskevat näytöt, joissa keskeisiä ovat taiteellisen toiminnan laatu ja laajuus. Arviointikriteerinä on myös hakemuksessa kirjallisesti tai muulla tavoin esitetyn työsuunnitelman sisältö."

5.3 Taiteilijaprofessorien toimenkuva

Nykytilanne ja arviointi

Taiteilijaprofessorin viroista säädetään laissa ja asetuksessa.³¹ Sen mukaan taiteen keskustoimikunnan alaisuudessa toimii 11 taiteilijaprofessoria. Virkaan nimitettävältä vaaditaan, että häntä voidaan siihenastisen toimintansa perusteella pitää erityisen etevänä taiteenharjoittajana. Taiteilijaprofessorit nimittää taiteen keskustoimikunta toimikuntien esityksestä enintään viideksi vuodeksi.

Toimenkuvana taiteilijaprofessorilla on harjoittaa alansa luovaa taiteellista työtä. Hän voi myös luennoida korkeakouluissa ja antaa opastusta taiteenharjoittajille. Yhdeksi käytännön tehtäväksi professoreilla on mm. muotoutunut lausuntojen antaminen yliopistojen tulokellisuusmäärärahaan liittyen yliopistojen taiteellisen toiminnan huippuyksikköjä koskevista esityksistä.

Taiteilijaprofessorin viran toimenkuva kohdistuu luovaan työhön ja on tästä syystä luonteeltaan hyvin väljä. Käytännössä virat ovat apurahaluonteisia. Toisaalta virka vertautuu myös Suomen akatemian akatemiaprofessorien virkaan.

Työryhmän mielestä taiteilijaprofessorijärjestelmän *vahvuutena* voidaan pitää sitä, että taiteilijaprofessorit ovat alansa keulakuvia ja osoittavat taiteen arvostusta yhteiskunnassa.

Järjestelmän *heikkoutena* voidaan pitää sitä, että viran toimenkuva on hyvin niukka eikä edellytä raportointia. Viralla on taiteen edistämisen instrumenttina erityisluonne; tältä kannalta voidaan heikkoutena pitää myös sitä, että taiteen edistämisen instrumenttina sen menot kohdentuvat hallintomäärärahaan eivätkä taiteen edistämisen varoihin.

Työryhmä keskusteli myös mahdollisuudesta, että taiteilijaprofessorin virat muutettaisiin päättyvien virkakausien jälkeen taiteilija-apurahoiksi, mikä merkitsisi vuositasolla 33 uutta taiteilija-apurahaa. Ottaen huomioon viran luonteen ja sen merkityksen taiteen yhteiskunnallisen arvostuksen kannalta, tätä ei kuitenkaan pidetty tarkoituksenmukaisena.

5.3.1 Taiteilijaprofessuureja koskevat ehdotukset

- Työryhmä esittää, että taiteilijaprofessorin nimittämiskäytäntöä ja työnkuvaa muutetaan siten että virkaan valitulta edellytetään toimikautta koskevaa työsuunnitelmaa ja vuosittaista raportointia.
- Koska taiteilijaprofessorijärjestelmä ei ole luonteeltaan hallinnollinen vaan taiteen edistämisen instrumentti, tulisi selvittää mahdollisuudet osoittaa taiteilijaprofessorijärjestelmästä aiheutuvat menot hallintomäärärahan sijasta taiteen tukemisen veikkausvoittovaroista (vrt. läänintaiteilijat).

³¹ Laki (734/69) ja asetus (845/69) taiteilijaprofessorin viroista ja valtion taiteilija-apurahoista.

5.4 Tulohjaus

Tulosohjauksen lähtökohdat

Taiteen keskustoimikunta ja valtion taidetoimikunnat määrittävät lainsäädännössä opetusministeriön alaisiksi. Keskeinen ohjauksen väline opetusministeriöllä suhteessa alaiseen hallintoon on tulosohjaus. Kukin toimikunta suunnittelee itsenäisesti alansa edistämistoimia, jakaa sille taiteen edistämiseen osoitetut määrärahat ja valvoo myöntämiensä varojen käyttöä.

Valtionhallinnossa on viime vuosina kehitetty laajasti ministeriöiden ja virastojen välistä tulosohjausta ja siihen liittyviä toimintoja. Tulosohjaus on vuorovaikutteinen, sopimusajatteluun perustuva ohjausmalli. Sen toiminnallinen ydin on sopijapuolten kyvyssä löytää oikea tasapaino käytettävissä olevien voimavarojen ja niillä saavutettavien tulosten välillä. Perusideana on, että voimavarat ja tavoitteet sekä toiminnan tehokkuus ja laatu ovat mahdollisimman hyvin tasapainossa keskenään ja että toiminnalla saadaan kustannustehokkaasti aikaan halutut vaikutukset.

Julkisen toiminnan tuloksia punnitaan ja arvioidaan sekä sen aikaansaamien yhteiskunnallisten hyötyjen että voimavarojen tehokkaan käytön näkökulmasta. Hyvää tulosta ei synny, vaikka saataisiin aikaan haluttuja vaikutuksia, jos voimavaroja tuhlaataan tai käytetään tehottomasti. Vastaavasti pelkkä tuotannollinen tehokkuus ei riitä hyvään tulokseen, vaan myös tuotosten laadun ja viraston palvelukyvyyn on oltava kohdallaan. Tulostavoitteiston ja mittariston on siis oltava riittävän monipuolinen ja kattava, jotta se voisi antaa oikean ja riittävän kuvan ministeriöiden ja virastojen toiminnasta ja tuloksista.³²

Edellä todetut seikat ovat olleet lähtökohтия myös opetusministeriön ja taiteen keskustoimikunnan välisen tulossopimuksen kehittämisessä viime vuosina.

Tulosohjausprosessin nykytilanne

Taiteen keskustoimikunta, valtion taidetoimikunnat, erillislautakunnat ja alueelliset taidetoimikunnat toimivat opetusministeriön alaisina ja sen tulosohjauksessa. Opetusministeriössä on siirrytty vuoden 2005 alusta kulttuurihallinnon virastojen ja laitosten kanssa 3-vuotisiin tulossopimuksiin. Virastoa koskevaa tulossopimusta voidaan tarkentaa vuosittain sopimuskauden aikana tarpeen niin vaatiessa.

Tulossopimukset tehdään toisaalta koko virastoa (keskustoimikunta, valtion taidetoimikunnat, erillislautakunnat) koskevaksi ja erikseen kunkin alueellisen taidetoimikunnan kanssa. Taiteen keskustoimikunnan puheenjohtaja ja pääsihteeri osallistuvat opetusministeriön ja alueellisten taidetoimikuntien tulosneuvotteluihin.

Tulossopimuksissa todetaan viraston toiminta-ajatus ja visio, esitetään arvio toimintaympäristön muutoksista, todetaan toiminnan strategiset painopisteet osana kulttuuripoliitiikan toimialan painotuksia sekä sovitaan tulostavoitteista ja niiden toteuttamiseen tarvittavista resursseista. Opetusministeriö käy taiteen keskustoimikunnan edustajien kanssa vuosittain (keväällä) tuloskeskustelut, joissa tarkastellaan menneen vuoden tilinpäätöstä ja toimintaa sekä viraston esittämää seuraavan vuoden talousarvioesitystä.

Arviointia tulosohjausprosessista

Työryhmä pitää vahvuutena sitä, että opetusministeriön ja taidetoimikuntalaitoksen toimivaltasuhteet ja toimikuntien tehtävät määrittävät selkeästi lainsäädännössä. Tulosohjausprosessi välittää pääpiirteissään riittävästi koko toimikuntalaitoksen ja taiteenalojen yleiset tavoitteet, ja ohjausmekanismi toimii joustavasti.

³² Tulosohjauksen käsikirja, Julkaisuja 2/2005. Valtiovarainministeriö.

Heikkoutena voidaan pitää sitä, että tulossopimuksessa sovitut yleisen tason taidepoliittiset tavoitteet välittyvät vaihtelevasti yksittäisiin taidetoimikuntiin ja taidetoimikuntien tavoitteet puolestaan heikosti opetusministeriöön.

Myös tulossopimuksen indikaattorit suhteessa asetettuihin tavoitteisiin vaativat kehittämistä.

On myös havaittavissa, että toimikuntalaitoksen hallintorakenne ja toimintakäytännöt eivät kannusta eivätkä velvoita sektorirajat ylittävään yhteistyöhön.

5.4.1 Tulosohtjauksen kehittäminen

- Tulosohtjausprosessin kehittämiseksi työryhmä esittää, että tulossopimuksen indikaattoreita kehitetään edelleen. Tähän tarjoavat mahdollisuuksia myös tuottavuusohjelmaa varten laadittavat tuottavuuden mittarit, joissa määritetään suoritteita ja niihin kohdentuvia panoksia.
- Myös toimivaltasuhteita on syytä tarkentaa joiltakin osin; edellä aiemmin esitetty tutkimuotojen rationalisointi edellyttää, että opetusministeriön yksityiskohtainen ohjaus veikkausvoittovarojen taiteenalakohortaisen määrärahan käyttösuunnitelma-kohtien mitoituksesta päättyisi ja ministeriö vahvistaisi taidetoimikuntien käyttöön tulevat määrarahat vain kokonaissummana. Käyttötarkoitukset listataan kuitenkin aiempaan tapaan (kuten säveltaiteen edistämisen määrarahassa).
- Taiteen keskustoimikunnan ja valtion taidetoimikuntien välistä tulossopimuskäytäntöä täsmennetään mm. siten, että ministeriön tavoitteet tulevat selkeästi esille taidetoimikunnille ja toisaalta siten, että taidetoimikuntien näkemykset välittyvät paremmin ministeriöön.
- Mikäli alueelliset taidetoimikunnat siirretään taiteen keskustoimikunnan alaisuuteen (ks. luku 3 Taidetoimikuntalaitoksen yhtenäisyys), se edellyttää myös tulosohtjauskäytännön muuttamista. Keskeinen muutos tällöin olisi se, että opetusministeriö ei tekisi enää omia tulossopimuksia alueellisten taidetoimikuntien kanssa vaan nämä sopimukset siirtyisivät taiteen keskustoimikunnan vastuulle.

5.5 Hallintomäärärahat

Taiteen keskustoimikunnan, valtion taidetoimikuntien ja alueellisten taidetoimikuntien hallintomenoihin osoitetaan määrarahat valtion talousarviossa (budjettivaroista). V. 2005 kokonaismääräraha on 3 341 000 €, josta taiteen keskustoimikunnan osuus on 1 991 000 €, alueellisten taidetoimikuntien hallintomenoihin määrarahasta osoitetaan 639 000 € ja alueellisten taidetoimikuntien taiteen edistämismenoihin 701 000 €. Veikkausvoittovaroissa on lisäksi osoitettu taiteen keskustoimikunnan tutkimus- ja tiedotustoimintaan 115 000 €. Taiteen keskustoimikunnan määrarahasta maksetaan taiteen keskustoimikunnan, sen jaostojen, valtion taidetoimikuntien sekä kirjastoapurahalautakunnan, näyttöapurahalautakunnan ja valtion taideteostoimikunnan hallintomenot.

Suurimpia menoeriä ovat henkilöstön palkkauskulut (noin kaksi kolmasosaa, ml. taiteilijaprofessorien palkat n. 480 000 €/v), viraston toimintaan liittyvien palveluiden hankinnat sekä toimikuntien kokouksista aiheutuvat luottamushenkilöiden kokous- ja matkakulut (ks. liite 1).

Opetusministeriöltä saadaan tällä hetkellä tietohallintoon liittyviä tukipalveluja n. 0,8 htv, tarkastustoimen tukipalveluja n. 0,5 htv, laskentatoimen ja kirjanpidon tukipalveluja 0,8 htv sekä muita tukipalveluja 0,4 htv.

Hallintomäärärahojen arviointi

Työryhmä pitää hallintomäärärahojen osalta *vahvuutena* sitä, että lakisääteisellä toiminnalla on vakaa budjettiperusteinen rahoitus. *Heikkoutena* puolestaan on mainittava resurssien niukkuus suhteessa annettuihin tehtäviin ja toiminnan volyyymiin sekä se, että hallintomäärärahoihin kohdentuu myös luonteeltaan taiteen edistämisen menoja (taiteilijaprofessorit).

5.5.1 Hallintomäärärahoja koskevat ehdotukset

Työryhmä esittää, että hallintomäärärahoissa otettaisiin huomioon nykyisten tehtävien ja niiden kehittämisen edellyttämät lisästarpeet. Mikäli uusia tehtäviä siirretään virastolle, tulee niihin osoittaa resurssit täysimääräisesti. Hallintomäärärahojen mitoitusta tulee joka tapauksessa tarkasteltavaksi uudelleen opetusministeriön palvelukeskushankkeeseen toteutuksen yhteydessä.

Hallintomäärärahojen mitoitusta on selvitettävä erikseen mikäli alueelliset taidetoimikunnat liitetään taiteen keskustoimikunnan alaisuuteen. Myös tämä ratkaisu liittyy palvelukeskushankkeen toteutukseen.

Työryhmä esittää selvitettäväksi mahdollisuudet osoittaa taiteilijaprofessorijärjestelmästä aiheutuvat menot hallintomäärärahan sijasta taiteen tukemisen veikkausvoittovaroista (vrt. läänintaiteilijat). Järjestely mahdollistaisi taiteen keskustoimikunnan toimintojen kehittämisen nykyisten budjettikehysten puitteissa.

Hallinnon kehittämisessä ja määrärahojen mitoituksessa tulee ottaa myös huomioon hallinnonalan tuottavuusohjelman toteuttaminen, jonka mukaisesti virastojen tulee keskittää voimavaransa lainsäädännössä määriteltyihin ydintehtäviin ja tuottavuusnäkökulmaa kehitetään virastojen omilla tuottavuusindikaattoreilla.

5.6 Taiteen edistämisvarat

Taiteen edistämiseen osoitetaan määrärahoja valtion talousarviossa budjettivaroista sekä taiteen edistämisen veikkausvoittovaroista. Pääsääntöisesti budjettivaroilla rahoitetaan lakisääteisiä menoja, kuten toimintamenot, valtion taiteilija-apurahat ja kirjastoapurahat (ei kuitenkaan näyttöapurahoja) ja veikkausvoittovaroista puolestaan taidetoimikuntien taiteen edistämismenoja sekä muita taiteen ja kulttuurin menoja.

Taiteen keskustoimikunta ja valtion taidetoimikunnat antavat lisäksi lausuntoja useista opetusministeriön päättämistä tukitoimista kuten valtakunnalliset kulttuuritapahtumat, ylimääräiset taiteilija-eläkkeet ja taiteen järjestötuki.

Opetusministeriö vahvistaa vuosittain taiteen tukemisen veikkausvoittovarojen tarkemmat käyttötarkoitukset saatuaan valtion taidetoimikuntien lausunnot.

Koko taidetoimikuntalaitoksen päätösvallassa oli (vuonna 2004) taiteen tuesta runsaat 22,4 milj. €, josta alueellisten taidetoimikuntien osuus oli 3,7 milj. €. Lisäksi taiteen keskustoimikunta ja valtion taidetoimikunnat antoivat lausuntoja opetusministeriölle n. 7,5 milj. € jakamisesta taiteen edistämiseen (ks. tuen jakautumisesta tarkemmin liitteet 3 ja 4).

Taiteen edistämisvaroja koskeva arviointi

Taiteen tukemisen edistämisvaroissa voidaan *vahvuuksina* nähdä mm. seuraavaa:

Keskeisimmän taiteentuen perusta on turvattu lainsäädännöllä (taiteilija-apurahat).

Taiteilija- ja kohdeapurahojen alakohtainen kiintiöinti voidaan sopia joustavasti toimikuntalaitoksen sisällä; myös uusia taiteenaloja voitu ottaa huomioon.

Edistämisvarat on budjetoitu taiteenaloittain kootusti ja rahoitusinstrumentit ovat monipuolisia. Myös määrärahakehitys ollut viime vuosina suotuisa.

Heikkouksina työryhmä pitää mm. lakisääteisen rahoituksen jälkeenjääneisyyttä (taiteilija-apurahojen määrä suhteessa taiteilijakunnan määrään), taiteenalakohtaisten tukimuotojen usein niukkaa resursointia, eri taiteenalojen rahoituksen epäsuhtaa, sekä toimikuntien edistämisvarojen määrärahaehtoista ohjausta. Rahoitusinstrumentin monipuolisuus voi toisaalta merkitä myös hajanaisuutta ja osittaista päällekkäisyyttä tukimuodoissa.

5.6.1 Edistämisvaroja koskevat ehdotukset

- Tavoitteeksi tulisi ottaa taiteen ja kulttuurin nostaminen tieteen rinnalle innovaatiopolitiikan keskiöön ja ottaa tämä huomioon taiteen tukemisen edistämisvarojen mitoituksessa. Taiteilija-apurahojen määrää ja eri taiteenalojen edistämisvaroja tulisi lisätä.
- Taiteenalojen käyttösuunnitelmissa tulee ottaa nykyistä paremmin huomioon taiteenalojen erilaiset edistämistarpeet.

6 Ehdotusten henkilöstö- ja talousvaikutukset

Hallintomallin kehittämisen henkilöstö- ja talousvaikutukset

Ehdotukset taiteen keskustoimikunnan ja valtion taidetoimikuntien nykyisen hallintomallin kehittämistä muuttamalla erillislautakuntien ja eräiden jaostojen asemaa tuovat jonkin verran säästöjä hallintokuluihin, kun toimielinten kokoonpanot supistuvat ja tehtäviä yhdistetään erillislautakunnista toimikuntiin. Toisaalta tehtävien lisääntyminen ja/tai erillisen jaoston perustaminen merkitsee joissakin tapauksissa tehtävien ja siten kokousmäärien lisääntymistä. Näiden ehdotusten kokonaisvaikutukset eivät siten ole merkittäviä.

Ehdotuksella taiteen keskustoimikunnan ja valtion taidetoimikuntien nykyisen hallintomallin kehittämistä liittämällä alueelliset taidetoimikunnat taiteen keskustoimikunnan yhteyteen on merkittäviä taloudellisia järjestelyvaikutuksia. Aluejärjestelmän esityksen mukaan "Alue-toimikuntien hallinnollinen henkilöstö siirtyy taiteen keskustoimikunnan alaisuuteen. Taiteen keskustoimikunnasta tulee tehdä tilivirasto"³³, ja edelleen "Sisäministeriöltä opetusministeriön hallinnonalaan liittyvien resurssisiirtojen lisäksi resurssisiirtoja tulee tehdä myös opetusministeriöltä taiteen keskustoimikuntaan."³⁴

Toimikuntalaitoksen toiminnan kehittämistä tulee tarkastella jo lähiaikoina suhteessa opetusministeriön hallinnonalan *palvelukeskushankkeen* toteutumiseen.

Hallintomallin kehittämisessä on otettava huomioon myös yleiset valtionhallinnon tuottavuushankkeen vaatimukset toimintojen tehostamisesta ja henkilöstökehityksestä.

Toimintakäytäntöjen kehittämisen henkilöstö- ja talousvaikutukset

Ehdotukset toimintakäytäntöjen tehostamisesta mm. siirtymällä sähköisiin hakumenettelyihin ja niitä tukeviin päätösprosesseihin merkitsevät tavanomaiset hallintomenot ylittäviä investointeja järjestelmän kehittämiseen. Koska taiteen keskustoimikunnan ja valtion tai-

³³ Alueellisen taidehallinnon uudistaminen. Opetusministeriön työryhmämuistioita 2005:40, s. 28.

³⁴ Em. muistio s. 28.

detoimikuntien tietohallinnon nykyiset palvelut saadaan opetusministeriöltä, on järjestelmän kehittäminen käytännössä tehtävä opetusministeriön kanssa yhteistyössä.

Myös alueellisten taidetoimikuntien tietohallinnon järjestelmät tulee saada yhdenmu-kaiseksi keskushallinnon järjestelmän kanssa. Ratkaisuihin tulee lisäksi ottaa huomioon liityntäsovellukset tulevan palvelukeskushankkeen järjestelmien kanssa. Työryhmällä ei ole edellytyksiä arvioida näiden muutosten kustannusvaikutuksia.

Toimintakäytäntöjen kehittäminen valtion taidetoimikuntien esittelymenettelyä tehos-tamalla voi merkitä vähäisiä kustannussäästöjä kokouskuluissa.

Resurssien niukkuudesta eräiltä osin johtuvaa henkilöstön toimenkuvien monitahoi-suutta voidaan nykyisessä tilanteessa korjata tarkoituksenmukaisemmiksi vain lisäämällä henkilöstöresursseja 1–2 htv:lla.

Tilivirasto ja maksupiste

Valtion talousarviota koskevan lainsäädännön³⁵ mukaan valtion talousarvialous on kir-janpitovelvollinen talousyksikkö. Talousarvialous jakautuu tilivirastoihin, jotka laativat viraston ja laitoksen tilinpäätöksen siihen kuuluvine toimintakertomuksineen (tiliviraston tilinpäätös) ja vastaavat valtion maksuliikkeestä ja kirjanpidosta.

Tilivirastotehtäviä ovat mm. maksuliikkeen ja kirjanpidon hoito, tuloksellisuuden ja johdon laskentatoimen sekä muun seurantajärjestelmän hoito, tilinpäätös ja toimintakerto-mus, talousarvion toteuttamiseen liittyvät tehtävät, sisäisen valvonnan tehtävät myös tilivi-rastotehtävien osalta sekä taloussäännön vahvistaminen.

Tilivirasto on hallinnollisesti itsenäinen yksikkö (yleensä virasto tai laitos), joka on taloudellisesti merkittävä kokonaisuus. Vastuu tilivirastotehtävistä on johdolla. Tiliviras-tolla on pitkälle viety toiminnallinen, hallinnollinen ja taloudellinen itsenäisyys. Itsenäi-syyden tunnusmerkkejä ovat mm. omat tehtävät ja toimintavapaus, omat säännökset ja hallinto sekä omat määrärahat. Tilivirasto toimittaa tilinpäätöksensä sekä toimintakerto-muksensa tiedoksi ministeriölle. Valtiontalouden tarkastusvirasto suorittaa vuosittain tili-viraston tilintarkastuksen. Ministeriö antaa vuosittain perustellun kannanottonsa tiliviras-ton tilinpäätöksestä.³⁶

Tilivirasto voi hajauttaa maksuliikkeensä hoidon alaisina toimiville maksupisteille, jotka hoitavat itse maksuliikkeen, kirjanpidon ja tilinpäätöksen. Maksupiste on osa tilivi-rastoa ja sen liikekirjanpito ja talousarviokirjanpito sisältyy tiliviraston kirjanpitoon. Tili-virasto laatii kuukausittain maksupisteiden liikekirjanpidon pääkirjasta ja talousarviokir-janpidon pääkirjasta tiliviraston käsittävän yhdistelmän. Tilivirasto vastaa kirjanpitotieto-ten toimittamisesta Valtiokonttoriin valtion keskuskirjanpitoa varten. Maksupiste järjestää tilinpitonsa tiliviraston käyttämällä taloudenohjausjärjestelmällä. Sisäisen kirjanpidon jär-jestämisestä vastaa maksupiste itse yhteisen taloudenohjausjärjestelmän vaatimukset huo-mioon ottaen. Tiliviraston taloussääntö sisältää myös maksupisteitä koskevat määräykset.

Maksupisteen johto vastaa kirjanpidostaan ja laskentatoimestaan sisältäen myös tulok-sellisuuden laskentatoimen, sisäisestä valvonnasta ja mahdollisesta sisäisen tarkastuksen järjestämisestä. Maksupiste, jolle ministeriö on asettanut tulostavoitteet, laatii vuosittain toimintakertomuksen. Ministeriö antaa vuosittain perustellun kannanottonsa maksupisteen toimintakertomuksesta.

Tilivirasto vaihtoehtona

Mikäli taiteen keskustoimikunta, valtion taidetoimikunnat ja alueelliset taidetoimikunnat yhdistetään, voi tiliviraston perustaminen olla perusteltua. Toisaalta tulee ottaa huomioon palvelukeskusten perustamiseen liittyvä suuntaus yhdistää tilivirastoja. Tiliviraston perus-

³⁵ Laki (423/88) ja asetus (1243/1992) valtion talousarviosta.

³⁶ Tiliviraston kriteereistä ks. esim. Valtion tiliorganisaatiotyöryhmän muistio (VM 1995:5) ja Valtiontalouden tarkastusviraston muistio 18.10.1994.

tamiselle asetetut kriteerit täyttyvät osin jo nykyisellä mallilla. Toiminta yhtenäisenä virastona olisi nykyistä taiteen keskustoimikunnan toimintaa laajempaa. Erityisesti alueellisten taidetoimikuntien hallinnointi tuo lisäpiirteen ja sellaista laajuutta toimintaan, että on perusteita käsitellä virastoa erillisenä tilivelvollisena sekä painottaa oikeiden ja riittävien tilinpäätös- ja toimintakertomustietojen esiintuloa. Nykyisin taiteen keskustoimikunta, valtion taidetoimikunnat ja alueelliset taidetoimikunnat tekevät yhteisen taidetoimikuntien vuosikatsauksen. Virasto olisi riittävän kokoinen tilivirastoksi sekä määrärahoiltaan että henkilöstöltään.

Ministeriön näkökulmasta valtionhallinnon taloudellinen ohjaus toisi selkeyttä nykykäytäntöön. Alueelliset taidetoimikunnat kuuluisivat uuteen tilivirastoon, jonka kanssa ministeriö solmii tulossopimuksen. Tällöin tulossopimuksen toteutumisen seuranta myös alueellisten taidetoimikuntien osalta kuuluisi taiteen keskustoimikunnan tehtäviin.

Tiliviraston hoitamiin taloushallinto- ja henkilöstöhallintotehtäviin soveltuu sama periaate kuin maksupisteeseen (ks. alla).

Maksupiste vaihtoehtona

Mikäli taiteen keskustoimikunnan toiminta jatkuu lähes nykyisen kaltaisena, voidaan harkita toimikunnan muuttamista maksupisteeksi. Mm. valtionapupäätösten määrän kasvu on laajentanut viraston tehtäviä. Toimikunta hoitaa jo osan henkilöstöhallinnon ja taloushallinnon tehtävistä itse. Maksupisteenä toimikunta voisi suunnitella mm. sisäisen määräraha-seurannan omista tarpeista lähtien. Nykyisin toimikunta joutuu toteuttamaan käytäntöjä, joita opetusministeriö ottaa käyttöön taloudenohjauksjärjestelmää ja siihen integroituja muita järjestelmiä kehittäessään. Tällöin joudutaan tekemään taiteen keskustoimikunnan tarpeista johtuen järjestelmien käyttöön erillisratkaisuja, jotka hankaloittavat sekä toimikunnan että opetusministeriö-maksupisteen toimintatapoja. Mikäli maksupiste perustettaisiin opetusministeriön tiliviraston maksupisteeksi, niin taloushallinnon perusjärjestelmät ovat valmiiksi yhteneväiset. Henkilöstöhallinnon järjestelmän hankinnan keskustoimikunta joutuisi ratkaisemaan. Muut nykyisin opetusministeriöltä saadut tukipalvelut maksupiste joutuisi järjestämään tai ostamaan itse. Muutos aiheuttaisi lisämäärärahan tarvetta hallinto- ja taloushenkilöstön palkkauksiin sekä toimintamenoihin.

Mikäli maksupisteeseen yhdistettäisiin taiteen keskustoimikunnan ja valtion taidetoimikuntien lisäksi alueelliset taidetoimikunnat, tulisi selvittää, mihin olemassa olevaan tilivirastoon uusi maksupiste-virasto toiminnallisesti parhaiten soveltuisi. Taiteen keskustoimikunnan ja alueellisten taidetoimikuntien henkilöstö- ja taloushallinnon järjestelmät sekä toimintatavat tulisi yhtenäistää. Alueelliset taidetoimikunnat saavat nykyisin talous- ja henkilöstöhallintopalvelut lääninhallituksilta, minkä vuoksi tarvittaisiin mahdollisesti siirtymäkausi näiden palvelujen organisoimiseksi ottaen huomioon palvelukeskusten perustamisen vaikutukset.

Muutos edellyttäisi myös määrärahojen osoittamista toimikuntalaitokselle henkilöstön palkkauksiin ja järjestelmien uusimiseen ja muihin muutoksen johdosta kasvaviin toimintamenoihin. Kun tulevaisuudessa taloushallinto- ja henkilöstöhallintotehtäviä ostetaan palvelukeskuksilta, uuteen maksupisteeseen tarvittaisiin vähemmän henkilökuntaa verrattuna siihen, että maksupiste hoitaisi mainitut tehtävät itse. Tässäkin vaihtoehdossa yhtenäisen toimikuntalaitoksen taloushallintoon tarvitaan omaa (uutta) henkilöstöä sekä järjestelmien yhtenäistämisen edellyttämiä uusia investointeja.

Kokonaisuutena tarkastellen voidaan yhtenäisen toimikuntalaitoksen edellyttämät lisäresurssitarpeet nähdä taloudellisina järjestelyvaikutuksina, jotka ovat pitkälti ratkaistavissa kohdentamalla vastaaviin toimintoihin nykyisin käytettävät resurssit ehdotusten edellyttämällä tavalla uudelleen opetusministeriön hallinnonalan sisällä ja ao. ministeriöiden kesken.

Liitteet

Liite 1

Taiteen keskustoimikunnan hallintomäärärahan käyttö v. 2004.
(2 121 919 €, sis. myös tutkimukseen ja tiedotukseen osoitetun lisämäärärahan)

Taiteen keskustoimikunnan hallintomäärärahan käyttö v. 2004		
Käyttötarkoitus	1000 €	%
Vakinaisen ja ma. henkilöstön palkat (ml. sos.turva- ja eläkemaksut), sis. myös 11 taiteilijaprofessorin palkat	1394	65,7
Toimitilan vuokraan, koneiden ja laitteiden hankintoihin ja vuokriin, korjaukseen, kunnossapitoon, toimistotarvikkeisiin yms.	173	8,2
Palveluiden hankintaan; puhelin- ja postituskulut, tietoliikenne-, koulutus-, työterveys-, siivous-, ravitsemus-, konsultti- ja asiantuntijapalvelut ml. tutkimus-, koulutus- ja käännös-palvelut, julkaisutoiminnan kulut ym.	256	12,1
Luottamushenkilöiden kokous- ja muihin palkkioihin	116	5,5
Luottamushenkilöiden ja henkilöstön päivärahoihin, matkakorvauksiin ja matkustuspalveluihin	158	7,4
Muihin kuluihin	25	1,2
Yhteensä	2122	100,0

Liite 2

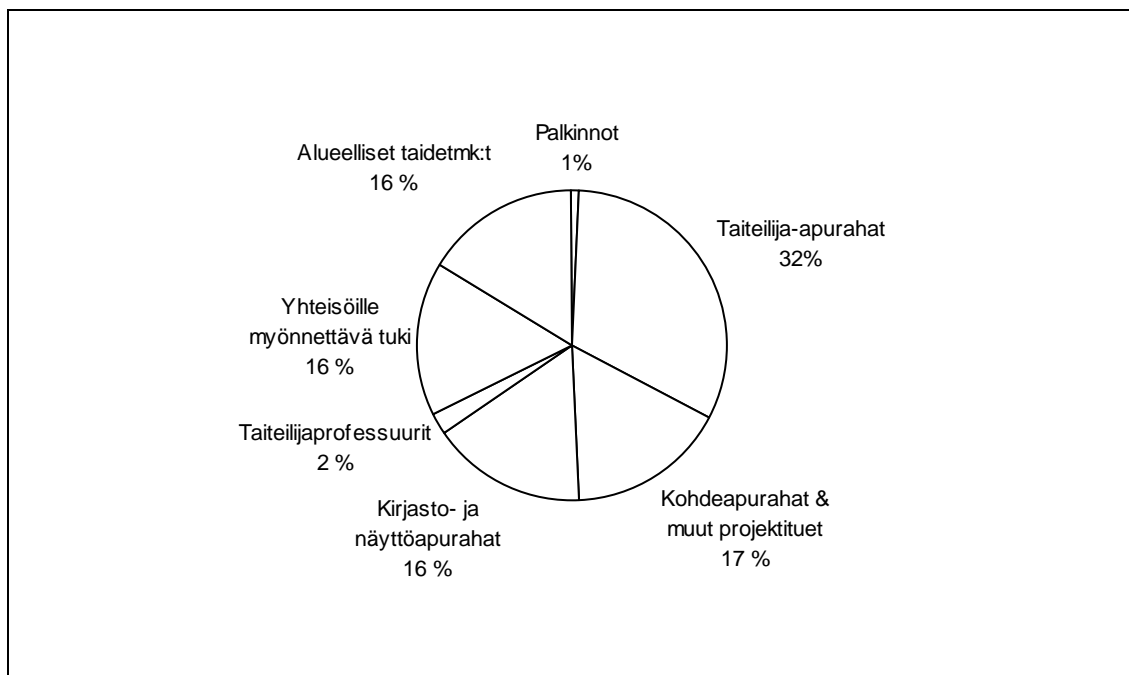
Taidetoimikuntien tukimuodot

TAIDETOIMIKUNTIEN/TAITEENALOJEN TUKIMUODOT*						
* Taiteen keskuustoimikunnan ja valtion taidetoimikuntien myöntämät						
Kaikille aloille myönnettävä tuki:	Taiteilija-apurahat	Kohde-apurahat	Lastenkulttuurin apurahat ja avustukset	Media/monitaide-avustukset, sirkustaide	Residenssi-avustukset	Matka-apurahat
Taiteenalakohtainen tuki:						
Elokuvataide	Laatutuki	Elokuva-kulttuurin tuki	Alueelliset elokuva-keskukset	Elokuva-festivaalit		
Kirjallisuus	Lukemisen ja luovan kirjoittamisen edistäminen	Projekti-avustukset				
Kuvataide	Näyttelytoiminta	Ateljee- ja työpaja-toiminta	Kuvataiteilijoiden julkaisut			
Näyttämötaide	Kantaesitystuki	Ammatti-teatteri-tuotannot	Taiteilijavierailut	Rahoituslain ulkopuoliset teatterit		
Muotoilu	Laatutuki	Näyttelytuki	Uustuotantotuki	Muotoilu-poliittisen ohjelman toteuttamiseen		
Rakennustaide	Rakennustaiteen edistämiseen					
Säveltaide	Sävellystilauksiin	Rahoituslain ulkopuoliset orkesterit	Oopperayhdistykset	Konsertti-toiminnan edistämiseen	Musiikki-kilpailut	Musiikki-leirit
Tanssitaide	Produktiotuki	Tanssikulttuurin edistäminen	Rahoituslain ulkopuoliset tanssiteatterit			
Valokuva-taide	Laatutuki	Produktio-tuki	Alueelliset valokuvakeskukset			

LISÄKSI
Kirjastoapurahat kirjailijoille ja kääntäjille
Säveltaiteen kirjastoapurahat
Kuvataiteen (kuvataide, muotoilu, valokuva) näyttöapurahat
Kuvittajien ja sarjakuvataiteilijoiden kirjastoapurahat

Liite 3

Taidetoimikuntalaitoksen* tuki vuonna 2004 (yht. 22,4 milj. €)

* Taidetoimikuntalaitos = taiteen keskustoimikunta, valtion taidetoimikunnat, apurahalautakunnat sekä alueelliset taidetoimikunnat.

Liite 4

Taiteen keskustoimikunnan, valtion taidetoimikuntien ja apurahalautakuntien tuki taiteelliseen toimintaan vuonna 2004

Luvut pyöristetty.

Taiteelliseen työskentelyyn (taiteilijat)	Euroa	
Taiteilija-apurahat*	7 118 020	
Kirjastoapurahat**	2 566 470	
Näyttöapurahat	841 000	
Säveltaiteen kirjastoapurahat	120 000	
Kuvittajien kirjastoapurahat	50 000	
Taiteilijaprofessuurit	479 780	
Valtionpalkinnot***	193 000	Yhteensä 11,4 milj. euroa
Projekteihin (taiteilijat/työryhmät/yhteisöt)		
Apoli – arkkitehtuuripoliitt. ohjelman...	109 900	
Elokuvakulttuurin tuki	163 000	
Kohdeapurahat	720 880	
Kuvataiteen ateljee- ja työpajatuki	35 000	
Kuvataiteen julkaisutuki	25 000	
Kuvataiteen näyttelytoiminta	450 000	
Lastenelokuvan teemavuosi Filmihillo	200 000	
Lastenkulttuurituki	444 516	
Lyhytaikaiset ammattiteatterituotannot	175 000	
Matka-avustukset	285 810	
Media-, sirkus ja monitaidetuki	175 990	
Mupoli – muotoilupoliittisen ohjelman....	28 800	
Näytelmäkirjallisuuden kantaesitystuki	214 500	
Residenssi- ja taiteilijavaihtotoiminta	183 160	
Taideteollisuuden laatu-, näyttely- ja uustuotantotuki	135 000	
Tanssikulttuurin tuki	33 640	
Tanssiproduktioiden tuki	171 370	
Valokuvataiteen produktiotuki	89 500	
Valokuvateosten laatutuki	65 000	Yhteensä 3,7 milj. euroa
Yhteisöille		
Alueellinen valokuvatoiminta	205 000	
Alueelliset elokuvakeskukset	360 000	
Alueopperat	366 500	
Elokuvan laatutuki	350 000	
Kirjallisuuden projektituki	50 000	
Konserttitoiminnan tuki	194 000	
Luovan kirjoittamisen ja lukemisen tuki	185 000	
Musiikkikilpailut	31 500	
Musiikkileirit ja mestarikurssit	310 000	
Rahoituslain ulkopuoliset orkesterit	181 500	
Rahoituslain ulkopuoliset tanssiteatterit	361 640	
Rahoituslain ulkopuoliset teatterit	930 000	
Sävellystilaukset	77 500	Yhteensä 3,6 milj. euroa

KAIKKI YHTEENSÄ

18,7 milj. euroa

* Sis. 15-vuotiset taiteilija-apurahat sekä muut aiempina vuosina myönnettyt monivuotiset taiteilija-apurahat.

** Josta tietokirjailijoille 256 650 €. *** Sis. lastenkulttuurin valtionpalkinnot 24 000 €.

Liite 5

Veikkauksen ja raha-arpajaisten voittovarot taiteen tukemiseen.

VEIKKAUKSEN JA RAHA-ARPAJAISTEN VOITTOVARAT TAITEEN TUKEMISEEN V. 2005	OPM:n päätös
Taiteenalakohtaiset käyttösuunnitelmat	
ELOKUVATAITEEN EDISTÄMISEEN	15 100 000
<i>Opetusministeriön päätettävät:</i>	14 110 000
Kotimaisen elokuva-, televisio- ja videotuotannon tukemiseen	10 010 000
Suomen elokuväsäätiölle toimintaan	1 500 000
Elokuvien ja videoiden kotimaisen ja kansainvälisen jakelun tukemiseen	1 270 000
Valtakunnallisesti merkittävien kansainvälisten festivaalien tukemiseen	400 000
Valtakunnallisille elokuva-alan järjestöille	380 000
Lastenelokuvien kehittäminen ja edistäminen	550 000
<i>Valtion elokuvataidoimikunnan päätettävät:</i>	990 000
Alueellisille elokuvakeskuksille	400 000
Elokuvan laatutukeen	360 000
Elokuvakulttuurin tukemiseen	230 000
Lastenelokuvan teemavuosi Filmihillo	0
KIRJALLISUUDEN EDISTÄMISEEN	1 863 000
<i>Opetusministeriön päätettävät:</i>	1 603 000
Jakamaton määräraha	50 000
Kirjallisuuden ostotukeen	820 000
Kirjailijajärjestöille	275 000
Suomalaisen kirjallisuuden kääntämisen ja julkaisemiseen	288 000
Suomen nuorisokirjallisuuden instituutille	95 000
Suomenkielisen ja ruotsinkielisen kaunokirjallisuuden edistämiseen	75 000
<i>Valtion kirjallisuustoimikunnan päätettävät:</i>	260 000
Luovan kirjoittamisen ja lukemisen edistämiseen	200 000
Kirjallisuuden alan projekteihin	60 000
KUVATAITEEN EDISTÄMISEEN	1 914 000
<i>Valtion taideteostoimikunnan päätettävät:</i>	690 000
Taideteosten hankkiminen julkisiin rakennuksiin	690 000
<i>Opetusministeriön päätettävät:</i>	614 000
Taidekouluille	254 000
Kuvataidejärjestöille	360 000
<i>Valtion kuvataidoimikunnan päätettävät:</i>	610 000
Kuvataidenäyttelytoimintaan	520 000
Ateljee- ja työpajatoiminnan tukeen	35 000
Taiteilijoiden julkaisujen tukeminen	55 000
NÄYTTÄMÖTAITEEN EDISTÄMISEEN	2 090 000
<i>Opetusministeriön päätettävät:</i>	690 500
Valtakunnallisille harrastajateatterijärjestöille	466 000
Valtakunnallisille ammattiteatterijärjestöille	157 500
Vos-teattereiden ja teatteriryhmien yhteistyöhankkeisiin	67 000
<i>Valtion näyttämötaidoimikunnan päätettävät:</i>	1 399 500
Opetus- ja kulttuuritoimen rahoituslain ulkopuolella olevien ammatillisten teattereiden tukemiseen	1 010 000
Lyhytaikaisiin teatterituotantoihin ja taitelijavierailuihin	175 000
Näytelmäkirjallisuuden kantaesitystukeen	214 500

RAKENNUSTAITEEN EDISTÄMISEEN	388 000
<i>Opetusministeriön päätettävät:</i>	257 280
Suomen rakennustaiteen museosäätiö 233 780 €, Ympäristötaiteen säätiölle 18 500 €, Rakennustaiteen seuralle 5 000 €	257 280
<i>Valtion rakennustaidetoimikunnan päätettävät:</i>	130 720
Rakennustaiteen edistämiseen ja kehittämiseen sekä arkkitehtuuripoliittisen ohjelman seurantaan	130 720
SÄVELTAITEEN EDISTÄMISEEN	2 473 000
<i>Opetusministeriön päätettävät:</i>	1 261 000
Jakamaton määräraha	125 000
Säveltaiteen harrastustoiminta	475 000
Musiikki-instituutit	335 000
Säveltaidejärjestöt	96 000
Jazzmusiikin edistämiseen ja Suomen Jazzliitolle	230 000
<i>Valtion säveltaidetoimikunnan päätettävät:</i>	1 212 000
Opetus- ja kulttuuritoimen rahoituslain ulkopuolella oleville orkestereille ja yhtyeille sekä niiden aluetoimintaan	
Alueopperat	
Konserttitoiminnan edistämiseen	
Musiikkikilpailut	
Sävellystilaukset	
Musiikkileirit ja mestarikurssit	
TAIDETEOLLISUUDEN EDISTÄMISEEN	491 000
<i>Opetusministeriön päätettävät:</i>	200 000
Teollisuustaiteen liitto Ornamolle	170 000
Graafisen suunnittelun, sarjakuvataiteen ja muiden järjestöjen tukemiseen	30 000
<i>Valtion muotoilutoimikunnan päätettävät:</i>	291 000
Muotoilun projektituki (laatu-, näyttely- ja uustuotannon tuki)	135 000
Muotoilupoliittisen ohjelmatyön edistäminen ja seuranta	156 000
TANSSITAITEEN EDISTÄMISEEN	665 000
<i>Opetusministeriön päätettävät:</i>	75 630
Tanssin aluekeskuksille	0
Valtakunnallisille tanssin alan järjestöille	75 630
<i>Valtion tanssitaidetoimikunnan päätettävät:</i>	589 370
Opetus- ja kulttuuritoimen rahoituslain ulkopuolella olevien ammatillisten tanssiteattereiden ja -ryhmien toiminnan tukemiseen sekä ensemble-tukeen	380 000
Tanssitaiteen tuki produktioille	171 370
Tanssikulttuurin edistämiseen	38 000
VALOKUVATAITEEN EDISTÄMISEEN	437 000
<i>Opetusministeriön päätettävät:</i>	77 500
Valokuvajärjestöille ja valokuvanäyttelyihin	77 500
<i>Valtion valokuvataidetoimikunnan päätettävät:</i>	359 500
Alueellisen valokuvatoiminnan kehittämiseen	205 000
Valokuvateosten laatutukeen	65 000
Valokuvaproduktioiden tuotantotukeen	89 500
Taiteen keskustoimikunnan käytettäväksi, josta:	1 216 000
Lastenkulttuurin edistämiseen	510 000
Taiteen alan ulkomaisiin matka-avustuksiin ja taiteilijavaihtoa varten sekä residenssiavustuksiin ja Ars Baltica -toimintaan	510 000
Monitaiteellisen sekä taiteiden raja-alueella olevan toiminnan tukemiseen	196 000
Taiteen keskustoimikunnan käytettäväksi, josta:	190 000
Tutkimus- ja tiedotustoimintaan	115 000
Taiteen ja tutkimuksen vuorovaikutus -hanke	75 000

OPETUSMINISTERIÖ

Undervisningsministeriet

MINISTRY OF EDUCATION

Ministère de l'Éducation

ISBN 952-485-057-5 (nid)

ISBN 952-485-058-3 (PDF)

ISSN 1458-8102

Julkaisumyynti:

Yliopistopaino
PL 4 (Vuorikatu 3)
00014 Helsingin Yliopisto
puhelin (09) 7010 2363
faksi (09) 7010 2374
books@yopaino.helsinki.fi
www.yliopistopaino.helsinki.fi

Bokförsäljning:

Universitetstryckeriet
PB 4 (Berggatan 3)
00014 Helsingfors Universitet
telefon (09) 7010 2363
fax (09) 7010 2374
books@yopaino.helsinki.fi
www.yliopistopaino.helsinki.fi